

Dakloos in Fryslân

Dak- en thuislozenmonitor Fryslân
2006-2009

Dak- en thuislozenmonitor

Fryslân 2006-2009

Verzorgingsgebied van de centrumgemeente
Leeuwarden

Frans Oldersma

Met medewerking van

Monique Beukeveld
Marcel Daalman

Tekstredactie

Jacques Don

Onderzoek en Statistiek Groningen
januari 2011

De afdeling Onderzoek en Statistiek Groningen (O&S Groningen) van de gemeente Groningen heeft als kernactiviteiten instrumentontwikkeling voor en uitvoering van beleidsgericht onderzoek, het toegankelijk maken van grote hoeveelheden data uit verschillende bronnen, gegevensanalyse, projectevaluatie en dienstverlening bij overheidsmarketing.

Inhoud

Samenvatting	1
1 Inleiding	5
1.1 Dak- en thuislozenmonitor Fryslân	6
1.2 Doel van het onderzoek	7
1.3 Opzet van de monitor	8
1.4 Voorzieningen voor dak- en thuislozen	10
1.5 Opbouw van het rapport	12
2 Na huisuitzetting en detentie	13
2.1 Aanzeggingen in Leeuwarden	14
2.2 Huisuitzettingen in Fryslân	15
2.3 Ex-gedetineerden	19
3 Daklozen in Fryslân	21
3.1 Verblijf in de maatschappelijke opvang	21
3.2 Jongeren in de maatschappelijke nachtopvang	27
3.3 De in- en uitstroom nader bekeken	28
3.4 Pendeling tussen de drie noordelijke provincies	31
3.5 Hulpverlening voor en na eerste nacht opvang	32
3.6 Ambulante woonbegeleiding	33
4 Dagopvang en activering	35
4.1 Gebruik van dagopvangvoorzieningen	35
4.2 Activering en werkprojecten	36
4.3 Gebruik van dagopvang en activering door daklozen	36
Literatuurlijst	39
Bijlage 1: De Voorzieningen	41
Bijlage 2: Woningvoorraad corporaties	49

Samenvatting

Dit rapport presenteert de gegevens van de Dak- en thuislozenmonitor Fryslân over de periode 2006-2009. Daarmee maakt Onderzoek en Statistiek Groningen (O&S Groningen) inzichtelijk welke ontwikkelingen in vier jaar hebben plaatsgevonden in omvang en samenstelling van de groep geregistreerde dak- en thuislozen in het verzorgingsgebied van de centrumgemeente Leeuwarden. We brengen over deze periode ook de preventie en de nazorg bij dak- en thuisloosheid in kaart. Door de opbouw van de dak- en thuislozenmonitoren van de centrumgemeenten Assen, Emmen, Groningen en Leeuwarden kunnen we het pendelen van dak- en thuislozen tussen nachtopvangvoorzieningen in het noorden in beeld brengen. Daarnaast besteden we aandacht aan aanzeggingen van huisuitzetting, uitgevoerde huisuitzettingen en ex-gedetineerden, waarbij we onder meer ingaan op het aantal personen dat na huisuitzetting of detentie gebruikmaakt van maatschappelijke opvang.

Feitelijke en residentieel daklozen

In dit rapport bieden we inzicht in de populatie dak- en thuislozen die in de provincie Fryslân gebruikmaakt van de voorzieningen voor maatschappelijke opvang. Tot de feitelijk daklozen rekenen we alle personen die in een kalenderjaar ten minste éénmaal gebruik hebben gemaakt van een voorziening voor kortdurend verblijf of van de crisisopvang. Alle personen die gebruikmaken van een voorziening voor langdurende opvang, beschouwen we als residentieel daklozen. We sluiten daarmee aan bij de omschrijving die ook in het Stedelijk Kompas (Vereniging van Nederlandse Gemeenten¹) wordt gegeven:

- a. *Feitelijk daklozen*: dit zijn personen die niet beschikken over een eigen woonruimte en die voor een slaapplek gedurende de nacht ten minste één nacht (per maand) zijn aangewezen op buiten slapen. Tot de feitelijk daklozen behoren ook personen die overnachten in de openlucht en in overdekte openbare ruimten (zoals portieken, fietsenstallingen en auto's). Tenslotte worden tot de groep feitelijk daklozen ook gerekend personen die binnen slapen in passantenverblijven van de maatschappelijke opvang of bij vrienden, kennissen of familie, zonder vooruitzicht op een slaapplek voor de daarop volgende nacht.

¹ Zie Stappenplan Stedelijk Kompas: Intensivering van de aanpak van dakloosheid, uitgebracht door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2007); zie ook Monitor Stedelijk Kompas 2009 van Planije, Maas & Been, 2010.

- b. *Residentieel daklozen*: tot deze groep worden gerekend personen die als bewoner staan ingeschreven bij instellingen voor maatschappelijke opvang. Het kan daarbij gaan om instellingen als internaten en sociale pensions, woonvoorzieningen op basis van particulier initiatief die zich richten op semipermanente bewoning door daklozen en particuliere commerciële pensions waar voornamelijk daklozen wonen.

Aantal daklozen

In de periode van 2006-2009 vindt tot 2008 een lichte toename plaats van het aantal feitelijk en residentieel daklozen van 765 personen in 2006 tot 908 personen in 2008. Daarna neemt het aantal feitelijk en residentieel daklozen af tot 844 personen in 2009. Deze afname lijkt het gevolg te zijn van een afnemend gebruik van de nachtopvang De Terp en de crisisopvang Blijenhof. Daarnaast neemt het aantal personen dat woont in een voorziening voor begeleid wonen, toe van 18 personen in 2006 tot 53 personen in 2009.

Het gemiddeld aantal personen dat per etmaal overnacht, blijkt te fluctueren. In 2006 overnachten gemiddeld per nacht 324 feitelijk en residentieel daklozen in een opvangvoorziening. In 2007 loopt dit aantal op tot gemiddeld 338 daklozen, om vervolgens in 2008 weer te dalen tot gemiddeld 327 personen. Ten slotte loopt het gemiddeld aantal daklozen dat in 2009 per etmaal overnacht, weer op tot 343 personen. In 2009 maken per nacht gemiddeld 136 feitelijk en 208 residentieel daklozen gebruik van een van de opvangvoorzieningen in de provincie Fryslân. Het aantal gebruikers van voorzieningen voor begeleid wonen loopt in de periode 2006-2009 op van gemiddeld 13 in 2006 tot 32 personen per nacht in 2009.

Jongeren van 18-22 jaar

We zijn nagegaan hoeveel jongeren van 18 tot en met 22 jaar in een jaar ten minste één nacht gebruikmaken van voorzieningen voor maatschappelijke opvang in het verzorgingsgebied van de centrumgemeente Leeuwarden. Aanvankelijk bedraagt het aantal jongeren 81 in 2006 en 83 in 2007. In 2008 tellen we 106 dakloze jongeren van 18-22 jaar, waarna het aantal daalt tot 88 jongeren in 2009.

Verblijfsduur feitelijk daklozen

Uit een analyse van de verblijfsduur blijkt dat 25% van de gebruikers van de nachtopvang in de periode 2006-2009 maximaal één nacht in de opvang overnacht. Een kwart van de gebruikers (26%) maakt voor maximaal een periode van twee tot veertien dagen gebruik van de nachtopvang.

Van alle personen die in de periode 2006-2009 gebruikmaken van een crisisopvang, verblijft 56% maximaal drie maanden in de crisisopvang.

Bij 25% van de gebruikers stellen we een verblijfsduur vast tussen de drie maanden en een half jaar, en bij 19% langer dan een half jaar (en bij 4% langer dan een jaar).

In- en uitstroom

Van de instroom van feitelijk en residentieel daklozen bestaat 89% uit nieuwe instroom. De overige 11% van de instroom bestaat uit zogenaamde 'draaideurinstroom', dat wil zeggen dat deze personen na een onderbreking van ten minste een half jaar opnieuw gebruikmaken van een opvangvoorziening. Van permanente uitstroom is sprake als we een persoon na uitstroom geen gebruik meer zien maken van de opvang (tot zover de monitor loopt). Van alle uitstroom bestaat 88% uit permanente uitstroom. De instroom is licht hoger dan de uitstroom.

Pendeling

De Dak- en thuislozenmonitoren die we in de drie noordelijke provincies uitvoeren, geven zicht op het pendelen van dak- en thuislozen tussen nachtopvangvoorzieningen in het noorden. We hebben vastgesteld dat er vooral pendeling van daklozen plaatsvindt tussen voorzieningen voor nachtopvang in de provincie Fryslân en de provincie Groningen. Het betreft 8% van alle daklozen die overnachten in een voorziening in Fryslân in de periode 2006-2008. Evenveel daklozen pendelen van Fryslân naar Groningen als andersom.

Aanzeggingen, huisuitzettingen en detentie

Voor deze rapportage hebben we gegevens over aanzeggingen van huisuitzetting in de gemeente Leeuwarden in de periode 2006-2009 verzameld. In 2009 hebben 179 personen een aanzegging ontvangen, waarvan 51 (28%) hebben geleid tot een daadwerkelijke huisuitzetting op de aanzegdatum.

In 2007 en 2008 hebben in totaal 276 respectievelijk 275 huisuitzettingen plaatsgevonden. Daarna daalt het aantal huisuitzettingen tot 225 in 2009. Per duizend verhuurde corporatiewoningen vinden in 2009 gemiddeld drie huisuitzettingen (0,30%) plaats. Over het geheel genomen is het aantal huisuitzettingen in verhouding tot het aantal corporatiewoningen in de provincie Fryslân in 2007 en 2008 hoger dan in de verzorgingsgebieden van de drie aangrenzende centrumgemeenten. In 2009 valt dit percentage ten opzichte van de provincie Groningen lager uit.

Uit de cijfers van de steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht valt een dalende trend waar te nemen van het aantal huisuitzettingen. Na 2008 lijkt ook in de provincie Fryslân een daling te worden ingezet in het aantal huisuitzettingen in verhouding tot het aantal corporatiewoningen.

Van alle personen die uit huis zijn gezet in de periode 2006-2008, maakt 5% binnen een jaar na uitzetting gebruik van een voorziening voor nachtopvang.

Van 21% van de ex-gedetineerden hebben we vastgesteld dat zij in 2007 binnen dertig dagen na detentie hebben overnacht in de maatschappelijke opvang in de provincie Fryslân. In 2008 bedraagt dit percentage 16% en in 2009 21%. Het betreft hier ex-gedetineerden die nazorg krijgen van het Veiligheidshuis Fryslân.

Hulpverlening

Van de totale groep feitelijk en residentieel daklozen in de periode 2006-2009 zien we dat 23% begint met hulpverlening door VNN vóór de dakloosheid, en dat 17% ermee begint na de eerste overnachting in een opvangvoorziening. Van residentieel daklozen blijken meer hulpverleningscontacten te kunnen worden vastgesteld dan van feitelijk daklozen.

Van alle personen die in 2009 zijn gestart met ambulante woonbegeleiding, heeft 19% in de voorgaande jaren voor overnachting gebruikgemaakt van maatschappelijke opvang. Vanuit instellingen voor begeleid wonen stroomt in 2009 niemand door naar ambulante woonbegeleiding.

Van alle personen die in de periode 2006-2009 uit huis zijn gezet, is 9% van de uitgezette personen al gestart met hulpverlening door VNN en neemt 4% deel aan een vorm van ambulante woonbegeleiding. Na de huisuitzetting begint 2% van de uitgezette personen met hulpverlening door VNN en 3% wordt deelnemer aan een vorm van ambulante woonbegeleiding.

1. Inleiding

De gemeente Leeuwarden is een van de 43 centrumgemeenten voor maatschappelijke opvang en verslavingsbeleid in Nederland. De centrumgemeenten zijn door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) gevraagd een impuls te geven aan de aanpak van dak- en thuisloosheid door het ontwikkelen van een Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang, door de VNG kortweg aangeduid als Stedelijk Kompas.

Voor het *Kompas maatschappelijke opvang voor de regio Fryslân* heeft de gemeente Leeuwarden in samenspraak met de Friese gemeenten² voor de periode 2008-2012 het beleid uitgezet op de terreinen van maatschappelijke opvang en verslavingszorg. Het Zorgkantoor Friesland en de woningcorporaties zijn partners en mede-uitvoerders van het Kompas waarin wordt beschreven op welke wijze wordt ingezet op onder meer het verminderen van het aantal dak- en thuislozen in de provincie Fryslân, de verbetering van de kwaliteit van leven van de doelgroep en het verminderen van de overlast. De Friese aanpak wordt gekarakteriseerd door:

- de samenwerking tussen de centrumgemeente Leeuwarden en de gemeenten in de provincie Fryslân;
- de integrale benadering van de problematiek van (dreigende) dakloosheid en verslaving;
- de nadruk op het activeren van de doelgroep;
- de samenwerking tussen de centrumgemeente en de uitvoerende instellingen;
- de inzet van AWBZ-middelen die de basis vormt voor het deconcentratiebeleid en ambulante woonbegeleiding;
- de samenwerking met het Zorgkantoor en de woningcorporaties.

Ook vindt samenwerking plaats tussen de gemeenten in de provincie Fryslân en met de overige centrumgemeenten in de drie noordelijke provincies. Zo hebben de vier centrumgemeenten Leeuwarden, Assen, Emmen en Groningen samengewerkt bij het opstellen van de Stedelijke kompassen³. De samenwerking komt ook tot uiting in het feit dat de centrumgemeenten Leeuwarden, Emmen en Assen in 2008 hebben besloten tot de opbouw van de dak- en thuislozenmonitor.

² Alle 31 gemeenten in de provincie Fryslân behoren tot het verzorgingsgebied van centrumgemeente Leeuwarden.

³ Zie literatuurlijst.

De gemeente Groningen laat sinds 2003 door Onderzoek en Statistiek Groningen (O&S Groningen) de dak- en thuislozenmonitor uitvoeren⁴. Door een koppeling van bestanden (over de periode 2003-2009) bestaat voor de stad en de provincie Groningen inmiddels een goed beeld van omvang en samenstelling van de populatie dak- en thuislozen.

1.1 Dak- en thuislozenmonitor Fryslân

In het *Kompas maatschappelijke opvang voor de regio Fryslân* wordt over de cliëntregistratie van instellingen in de maatschappelijke opvang in de provincie Fryslân opgemerkt dat "zelfs binnen een pilot⁵ met een beperkt aantal instellingen effectieve gegevensverwerking niet goed tot stand komt." Daarbij wordt ook de staatssecretaris van VWS aangehaald die in haar voortgangsrapportage over de maatschappelijke opvang⁶ stelt dat "zowel datatechnische als organisatorische problemen een goede uitvoering van de registratieregeling in de weg staan."

De gemeente Leeuwarden hecht belang aan de beschikbaarheid van juiste gegevens over de doelgroep om zo een goed inzicht te krijgen in de omvang van de problematiek op het terrein van de maatschappelijke opvang in de provincie Fryslân. Om deze reden heeft de centrumgemeente Leeuwarden aan O&S Groningen opdracht gegeven tot de bouw van de *Dak- en thuislozenmonitor Fryslân*.

Met de uitvoering van deze monitor wil de gemeente Leeuwarden haar rol als centrumgemeente voor maatschappelijke opvang en verslavingsbeleid goed kunnen uitoefenen, de juiste prioriteiten kunnen stellen, de inspanningen van uitvoerende organisaties op elkaar afstemmen en verantwoording kunnen afleggen. Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van het proces van marginalisering, is het essentieel dat van elke (potentiële) dak- of thuisloze gegevens beschikbaar zijn over het gebruik van voorzieningen buiten zijn of haar eigen regio.

De gemeente Leeuwarden verwacht dat dak- en thuislozen in de drie noordelijke provincies kunnen worden gevolgd dankzij de uitvoering van de dak- en thuislozenmonitoren van Fryslân, Assen, Emmen en Groningen. Dit leidt tot een beter inzicht in omvang en samenstelling van de doelgroep, het aantal huisuitzettingen, de contacten met

⁴ Voor de Dak- en thuislozenmonitor Groningen worden vanaf het jaar 2003 gegevens verzameld; voor de monitoren van Assen, Emmen en Leeuwarden is 2006 het eerste jaar waarover gegevens beschikbaar zijn.

⁵ Het betreft een pilot van het ministerie van VWS, onder meer gericht op de invoering van verbeterde registratiesystemen van instellingen in de maatschappelijke opvang. In opdracht van de staatssecretaris heeft Prismant een evaluatie uitgevoerd van de Regeling maatschappelijke ondersteuning over de cliëntregistratie in de maatschappelijke opvang en vrouwenopvang (Staatscourant 22 december 2006).

⁶ In een brief aan de Tweede Kamer, 18 februari 2008.

hulpverleningsinstellingen, de in-, door- en uitstroom van de doelgroep in het daklozencircuit en in het pendelen van dak- en thuislozen tussen voorzieningen in de provincies Fryslân, Drenthe en Groningen.

1.2 Doel van het onderzoek

Het onderzoek heeft als reguliere doelstelling:

Het in kaart brengen van de populatie dak- en thuislozen in de provincie Fryslân.

De doelstelling van het onderzoek laat zich vertalen in een aantal deelvragen, namelijk:

- Hoeveel aanzeggingen van huisuitzetting worden in de gemeente Leeuwarden verstuurd? Hoeveel aanzeggingen leiden tot huisuitzetting?
- Hoeveel huisuitzettingen vinden plaats in de provincie Fryslân? Wat zijn redenen voor huisuitzetting?
- Hoeveel mensen die uit huis zijn gezet komen terecht in de maatschappelijke opvang? Hoeveel tijd zit er tussen de datum van huisuitzetting en de eerste overnachting in de maatschappelijke opvang?
- Welke hulpverleningcontacten hebben personen die uit huis zijn gezet, voor en na huisuitzetting?
- Hoeveel ex-gedetineerden maken binnen dertig dagen na detentie voor overnachting gebruik van maatschappelijke opvang?
- Wat is de omvang van de populatie dak- en thuislozen de provincie Fryslân? Is er een toe- of afname van het aantal dak- en thuislozen?
- Wat zijn de demografische kenmerken van deze populaties?
- Wat is de omvang van de in- en uitstroom in de maatschappelijke opvang in de provincie Fryslân, per maand? Hoeveel nieuwe dak- en thuislozen komen we in de maatschappelijke opvangvoorzieningen tegen? Hoeveel ex-daklozen worden opnieuw dakloos?
- Is er sprake van stromingen tussen voorzieningen voor kortdurende opvang, langdurende opvang en begeleid wonen? Hoe lang verblijven dak- en thuislozen gemiddeld in de opvangvoorzieningen?
- Hoeveel dak- en thuislozen zijn bekend bij de hulpverlening voordat of nadat zij voor het eerst gebruikmaken van de maatschappelijke opvang voor een overnachting? Met welke hulpverleningsinstelling?
- Hoeveel personen beschikken over een postadres? Hoeveel van deze personen, maken voor overnachting gebruik van maatschappelijke opvang?
- Hoeveel dak- en thuislozen uit de provincie Fryslân maken ook gebruik van de voorzieningen in het verzorgingsgebied van centrumgemeenten Groningen (provincie Groningen), Assen en Emmen (provincie Drenthe), en omgekeerd? De pendeling van dak- en thuislozen tussen de voorzieningen in de drie noordelijke provincies kunnen we inzichtelijk maken voor de periode 2006-2008.

1.3 Opzet van de monitor

In 2008 is begonnen met de opbouw van de Dak- en thuislozenmonitor Fryslân, waarbij is gestart met de verzameling van gegevens over het jaar 2006 (zie Beukeveld & Oldersma, 2008b). De gegevens over de jaren 2007 en 2008 zijn een jaar later verzameld en gerapporteerd (zie Oldersma & Beukeveld, 2009a).

De Dak- en thuislozenmonitor is in opdracht van de gemeente Groningen ontwikkeld in 2003. Sindsdien wordt deze monitor uitgevoerd door O&S Groningen van de gemeente Groningen. Tegelijkertijd met de opbouw van de Dak- en thuislozenmonitor Fryslân, is begonnen met de opbouw van dak- en thuislozenmonitoren voor de centrumgemeenten Assen en Emmen⁷. Daarmee wordt de populatie (potentiële) dak- en thuislozen in de drie noordelijke provincies gevolgd en kan het pendelen van de doelgroep tussen voorzieningen in de drie provincies in beeld worden gebracht.

1.3.1 Registratiegegevens

De monitor wordt opgebouwd door registratiegegevens van personen te koppelen. Diverse instellingen voor onder meer maatschappelijke opvang, hulpverlening, begeleid wonen en woningcorporaties verstrekken gegevens op persoonsniveau. De registraties van deze instellingen vormen de gegevensbronnen voor de monitor. Voor deze rapportage is aan instellingen gevraagd gegevens over de periode 2006-2009 beschikbaar te stellen. Alle gegevens worden geleverd op persoonsniveau, doorgaans met de volledige naam van de persoon, geslacht en zijn of haar geboortedatum. Voor de monitor worden de registratiegegevens van de volgende instellingen aan elkaar gekoppeld:

- a) Registratiegegevens van personen die gebruikmaken van de maatschappelijke opvangvoorzieningen in de stad Leeuwarden en de provincie Fryslân in de periode 2006-2009. Op dagniveau zijn gegevens verstrekt van personen die gebruikmaken van een dagopvang, kortdurende nachtopvang, crisisopvang, langdurende nachtopvang en voorzieningen voor begeleid wonen. Het betreft voorzieningen van Zienn, Limor en het Leger des Heils.
- b) Gegevensbestanden van woningcorporaties in de stad Leeuwarden en de provincie Fryslân over huisuitzettingen (op naam) en de reden van huisuitzetting in de periode 2006-2009.
- c) Gegevens over hulpverlening aan ex-gedetineerden door het Veiligheidshuis Fryslân en Prison Gate Office Veenhuizen van het Leger des Heils.

⁷ Zie literatuurlijst.

- d) Om een beeld te krijgen van de achtergrond van de dak- en thuislozen gebruiken we gegevensbestanden van Verslavingszorg Noord Nederland (VNN)⁸. We streven er naar in de toekomst ook gegevens over hulpverleningscontacten te kunnen verzamelen over cliënten van de Gemeenschappelijke Kredietbank (GKB) Friesland, GGZ Friesland, instellingen voor algemeen maatschappelijk werk.
- e) Informatie uit de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA). Hierbij gaat het om informatie over geslacht, etnische achtergrond, leeftijd en de huishoudens waarvan de dak- en thuislozen ooit deel hebben uitgemaakt. De gemeente Leeuwarden heeft voor de monitor GBA-gegevens over 2007 en 2008 beschikbaar gesteld.
- f) Gegevens over uitkeringsgerechtigden in de periode 2006-2009 van de dienst Sociale Zaken van de gemeente Leeuwarden. We streven er naar in de toekomst ook gegevens over houders van een postadres te kunnen verzamelen.

1.3.2 Identificatie en koppeling

Elk bronbestand dat we ontvangen van een instelling, wordt op persoonsniveau gekoppeld. Elke persoon die nog niet eerder is geïdentificeerd, wordt na toevoeging aan de database beschouwd als een nieuw persoon. Over elke persoon die al in de database is opgenomen, komt meer informatie beschikbaar. Na identificatie worden de persoonsgegevens uit het gekoppelde bestand verwijderd, zodat er een voor onderzoeksdoeleinden geanonimiseerde database overblijft.

Het koppelen op persoonsniveau is een arbeidsintensief proces. De koppeling van gegevens is noodzakelijk om de dak- en thuislozen over meerdere jaren te kunnen volgen. De monitor kan onder meer inzichtelijk maken hoeveel mensen na huisuitzetting gebruikmaken van de maatschappelijke opvang, hoeveel dak- en thuislozen gebruikmaken van opvangvoorzieningen en/of hulpverleningsinstellingen, en hoeveel dak- en thuislozen na een onderbreking weer terugkomen bij een voorziening en wanneer.

Bij de koppeling van de registratiegegevens uit de verschillende bestanden moet een goede identificatie van de dak- en thuislozen plaatsvinden. De Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) van de gemeente Leeuwarden speelt hierbij een belangrijke rol; deze gemeente heeft uit gegevens uit de GBA beschikbaar gesteld van alle inwoners in de jaren 2007 en 2008. De identificatie van een persoon met gegevens in een GBA verhoogt niet alleen de betrouwbaarheid van de verzamelde

⁸ VNN heeft gegevens aangeleverd over personen die in de periode 2006-2009 voor hulpverlening een beroep hebben gedaan op de instelling. Voorwaarde voor de gegevenslevering is dat de hulpverlening in de periode 2006-2009 heeft plaatsgevonden. Daarbij kan al voor 2006 zijn gestart met de verleende hulpverlening. Als hulpverlening al in 2005 of eerder is beëindigd (en niet opnieuw is gestart in de periode 2006-2009), dan hebben wij daarover geen gegevens ontvangen.

gegevens in de database, maar stelt ons ook in staat de gegevens te verrijken (bijvoorbeeld met gegevens over de etniciteit van de persoon). De identificatie van personen in de gegevensbestanden draagt ertoe bij dat een persoon na koppeling slechts eenmaal in de database wordt opgenomen⁹. Bijvoorbeeld, als de gegevens over een huisuitzetting niet aan de juiste persoon worden gekoppeld, dan bevat de database een persoon die uit huis is gezet en daarnaast nog een tweede persoon die gebruikmaakt van hulpverlening. Door deze onjuiste koppeling vindt dubbeltelling plaats, en dat is ongewenst met het oog op een juiste vaststelling van de omvang van de populatie dak- en thuislozen. Bovendien kan van deze persoon het proces van marginalisatie niet goed worden vastgesteld, omdat bijvoorbeeld aan de instroom in de maatschappelijke opvang een huisuitzetting is voorafgegaan.

1.4 Voorzieningen voor dak- en thuislozen

Dak- en thuislozen in de provincie Fryslân kunnen gebruikmaken van verschillende voorzieningen voor maatschappelijke opvang en/of hulpverlening. In deze rapportage hanteren we de volgende clustering van opvang- en hulpverleningsinstellingen: maatschappelijke opvang, dagopvang, activering en werkprojecten, hulpverlening, ambulante woonbegeleiding en opvang van ex gedetineerden (zie tabel 1.1).

Bij de maatschappelijke (nacht-)opvang onderscheiden we achtereenvolgens (a) instellingen voor kortdurend verblijf en de crisisopvang, (b) instellingen voor langdurend verblijf, en (c) begeleid wonen. Met deze indeling kunnen we inzicht geven in de populatie dak- en thuislozen die in het *Kompas maatschappelijke opvang voor de regio Fryslân* (zie ook Vereniging van Nederlandse Gemeenten¹⁰) als feitelijk respectievelijk residentieel daklozen worden omschreven:

- a. *Feitelijk daklozen*: dit zijn personen die niet beschikken over een eigen woonruimte en die voor een slaapplek gedurende de nacht ten minste één nacht (per maand) zijn aangewezen op buiten slapen. Tot de feitelijk daklozen behoren ook personen die overnachten in de openlucht en in overdekte openbare ruimten (zoals portieken, fietsenstallingen en auto's). Ten slotte worden tot de groep feitelijk daklozen ook gerekend personen die binnen slapen in passantenverblijven van de maatschappelijke opvang of bij vrienden, kennissen of familie, zonder vooruitzicht op een slaapplek voor de daarop volgende nacht.

⁹ Een van de problemen bij het vaststellen van de omvang van de doelgroep is volgens het Interdepartementaal Beleidsonderzoek het aantal dubbeltellingen. Door de gehanteerde systematiek zijn dubbeltellingen geminimaliseerd.

¹⁰ Zie *Stappenplan Stedelijk Kompas: Intensivering van de aanpak van dakloosheid*, uitgebracht door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2007); zie ook *Monitor Stedelijk Kompas 2009* van Planije, Maas & Been, 2010.

- b. *Residentieel daklozen*: tot deze groep worden gerekend personen die als bewoner staan ingeschreven bij instellingen voor maatschappelijke opvang. Het kan daarbij gaan om instellingen als internaten en sociale pensions, woon-voorzieningen op basis van particulier initiatief die zich richten op semipermanente bewoning door daklozen en particuliere commerciële pensions waar voornamelijk daklozen wonen.

Tabel 1.1 Voorzieningen in de stad en in het verzorgingsgebied van de centrumgemeente Leeuwarden (provincie Fryslân) waarover gegevens beschikbaar zijn

Soort opvang	Voorziening	Organisatie
1. Maatschappelijke opvang		
1a. Kortdurend verblijf en crisisopvang*	Nachtopvang (De Terp)	Zienn
	Crisisopvang Blijenhof	Zienn
	Crisisopvang De Kei *	Limor
	Crisisopvang Leeuwarden *	Limor
	Crisisopvang Sneek	Limor
	Huis voor Jongeren	Zienn
	Tweede Fase Huizen	Limor
1b. Langdurend verblijf	Algemene Opvang (gebouw De Terp)	Zienn
	De Zorgopvang	Zienn
	Sociaal pension De Bel, Bonifatiusplein	Zienn
	Sociaal pension Noach	Leger des Heils
	Sociaal pension Sneek	Zienn
	Sociaal pension Willemsstate	Zienn
1c. Begeleid wonen	Trainingsappartementen voor gezinnen	Zienn
	Woonvoorziening Bonifatiusplein *	Limor
	Woonvoorziening De Kei *	Limor
2. Dagopvang		
	Dagopvang Zuidergrachtswal	Zienn
	Dagopvang De Tuinen	Leger des Heils
3. Activering en werkprojecten		
	Arbeidstoeleiding	VNN
	Sociale activering	Skrep
4. Hulpverlening		
	Verslavingszorg Noord Nederland	VNN
5. Ambulante woonbegeleiding		
	"10" voor Toekomst	Leger des Heils
	Ambulante woonbegeleiding Friesland	VNN
	Grijs genoeg	Leger des Heils
	Thuisbegeleiding	Limor
	Woonondersteuning	Zienn
6. Huisuitzettingen		
	Ontruimingsaanmaningen	Gemeente Leeuwarden
	Huisuitzettingen	corporaties provincie Fryslân
7. Ex-gedetineerden		
	Veiligheidshuis Fryslân	Gemeente Leeuwarden
	Prison Gate Office Veenhuizen	Leger des Heils

Zie bijlage 1 voor een nadere omschrijving van de verschillende voorzieningen.

* In 2009 zijn de Crisisopvang aan de Albert Schweitzerstraat in Leeuwarden en woonvoorziening Bonifatiusplein verhuisd naar het nieuwe gebouw De Kei.

Tot de feitelijk daklozen kunnen worden gerekend personen die in een kalenderjaar ten minste éénmaal gebruik hebben gemaakt van een voorziening voor kortdurend verblijf of de crisisopvang. Alle personen die gebruikmaken van een voorziening voor langdurende opvang worden beschouwd als residentieel daklozen. Naast de feitelijk en residentieel daklozen, rapporteren we in dit rapport ook over de groep gebruikers van voorzieningen voor begeleid wonen. Begeleid wonen onderscheidt zich van langdurende opvang door zowel het tijdelijke karakter als de begeleiding die is gericht op uitstroom naar zelfstandig wonen.

Elke centrumgemeente hanteert in het Stedelijk Kompas het onderscheid tussen feitelijk en residentieel daklozen. In de rapportages¹¹ van de dak- en thuislozenmonitoren Fryslân, Assen en Emmen hanteren we een uniforme clustering van voorzieningen. Hiermee kan een eenduidige analyse plaatsvinden van het pendelen van dak- en thuislozen tussen de drie noordelijke provincies.

1.5 Opbouw van het rapport

Het rapport is opgebouwd uit de volgende hoofdstukken. In *hoofdstuk 2* gaan we in op aanzeggingen van huisuitzetting in de gemeente Leeuwarden en daadwerkelijke huisuitzettingen in de provincie Fryslân. Daarbij gaan we ook in op de redenen van huisuitzettingen en, zowel voor als na uitzetting, op hulpverlening aan de personen die uit huis zijn gezet en het gebruik van maatschappelijke opvang voor overnachting. Het hoofdstuk besluit met het aantal ex-gedetineerden dat na detentie gebruikmaakt van maatschappelijke opvang. In *hoofdstuk 3* beschrijven we de populatie dak- en thuislozen in de provincie Fryslân in de periode van 2006-2009. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de in- en uitstroom, hulpverlening voor en na instroom in de maatschappelijke opvang en aan het gebruik van ambulante woonbegeleiding. *Hoofdstuk 4* gaat in op het gebruik van dagopvangvoorzieningen enerzijds, en de deelname aan activerings- en werkprojecten anderzijds. In de bijlagen beschrijven we de instellingen die voor de monitor gegevens hebben geleverd (bijlage 1) en de woningvoorraad van woningcorporaties die aan de monitor meewerken (bijlage 2).

¹¹ Zie de literatuurlijst.

2. Na huisuitzetting en detentie

Huisuitzetting blijkt in veel gevallen een eerste stap te zijn naar dakloosheid. In de meeste gevallen gaat het om huurders die uit hun woning worden gezet, maar soms krijgt ook een eigenaar van een koopwoning te maken met huisuitzetting. Een woningcorporatie of een (particuliere) verhuurder kan overgaan tot huisuitzetting als een huurder geen huur betaalt, de woning ernstig verwaarloost of op een andere wijze overlast veroorzaakt. Een huisuitzetting vindt pas plaats na de mededeling van een deurwaarder dat tot ontruiming van de woning wordt overgegaan. Deze aanzegging van een huisuitzetting wordt gedaan nadat de kantonrechter in een vonnis heeft uitgesproken dat de huurovereenkomst ontbonden mag worden. In paragraaf 2.1 zullen we nagaan hoeveel van de geplande huisuitzettingen in de gemeente Leeuwarden in de periode 2006-2009 daadwerkelijk zijn uitgevoerd. In paragraaf 2.2 beschrijven we het aantal huisuitzettingen dat is uitgevoerd door de grootste corporaties in de provincie Fryslân in de periode 2006-2009. Daarbij besteden we ook aandacht aan de reden voor huisuitzetting, aan hulpverlening aan huishoudens die te maken krijgen met huisuitzetting en aan ambulante woonbegeleiding die er mede op is gericht om huisuitzetting te voorkomen.

Na een huisuitzetting is iemand weliswaar huis en haard kwijtgeraakt, maar men wordt daarmee niet letterlijk dakloos. Wie de nacht niet onder de sterrenhemel wil doorbrengen, klopt vaak eerst voor onderdak aan bij familie en vrienden. Ook zoekt men oplossingen in de richting van een caravan, vakantiehuisje en soms een schuur. Het kan hierdoor enige tijd duren voordat iemand zich meldt bij de maatschappelijke opvang. Alleen zij die de controle totaal kwijt zijn en geen andere oplossing kunnen vinden, kloppen eerder aan bij de opvang. Zij beschikken niet meer over de overlevingsstrategieën om het een tijdje zonder de opvang uit te houden. Uit de Dak- en thuislozenmonitor Groningen 2003-2009 (Oldersma, 2010) blijkt dat negen procent van de personen die in de stad Groningen uit huis zijn gezet binnen één jaar na uitzetting gebruikmaakt van een voorziening voor nachtopvang. In paragraaf 2.2 beschrijven we hoeveel personen na huisuitzetting in Fryslân gebruikmaken van opvangvoorzieningen voor dak- en thuislozen. We gaan in op het gebruik van voorzieningen voor nachtopvang en dagopvang.

Huisuitzetting is niet de enige oorzaak van dakloosheid. Mensen kunnen ook dakloos worden doordat zij uit huis worden gezet door hun partner of ouders. Ook komt het voor dat sommige mensen uit detentie komen of ontslagen zijn uit een psychiatrisch ziekenhuis of jeugdinstelling zonder dat vooraf een dak boven het hoofd is geregeld. In paragraaf 2.3 gaan we in op het aantal personen dat na detentie binnen dertig dagen gebruik maakt van een opvangvoorzieningen voor dak- en thuislozen.

2.1 Aanzeggingen in Leeuwarden

Om inzicht te krijgen in het aantal dreigende huisuitzettingen in Leeuwarden, hebben we gegevens verzameld over aanzeggingen tot huisuitzetting door een deurwaarder. Het betreft hierbij de zogenaamde mededelingen van deurwaarders dat zij voornemens zijn om tot ontruiming van een woning over te gaan (nadat de kantonrechter in een vonnis heeft uitgesproken dat de huurovereenkomst ontbonden mag worden). De deurwaarder is verplicht dit aan de gemeente mede te delen. Dit zogenaamde 'Exploot van Kennisgeving' (EvK) wordt voor de daadwerkelijke ontruiming aan de gemeente gestuurd. Voor deze rapportage hebben we gegevens over aanzeggingen tot huisuitzetting in de periode 2006-2009 verzameld. Het betreft de aanzeggingen die door deurwaarders zijn gestuurd aan de gemeente Leeuwarden.

Om te bepalen hoeveel aanzeggingen in de gemeente Leeuwarden tot een daadwerkelijke huisuitzetting leiden, hebben we het aantal aanzeggingen bepaald van de corporaties die voor deze monitor gegevens over huisuitzettingen in gemeente Leeuwarden beschikbaar hebben gesteld¹². Het betreft de woningcorporaties WoonFriesland en Elkien (ontstaan door fusie van Nieuw Wonen Friesland en Woningcorporatie Welkom in 2009).

In tabel 2.1 hebben we het aantal personen weergegeven dat jaarlijks een aanzegging ontvangt en na aanzegging uit huis wordt gezet. Bovendien is in de tabel opgenomen het aandeel aanzeggingen dat tot huisuitzetting leidt.

Tabel 2.1 Aantal en aandeel personen dat een aanzegging ontvangt en na aanzegging uit huis is gezet in de gemeente Leeuwarden, in de periode 2006-2009

	2006	2007	2008	2009
Aanzegging	203	206	180	179
Uitzettingen na aanzegging	44	44	45	51
Aandeel aanzeggingen dat tot huisuitzetting leidt	22%	21%	25%	28%

Uit de cijfers blijkt dat in 2008 en 2009 het aantal personen dat een aanzegging tot uitzetting ontvangt lager is dan in 2006-2007; in 2009 ontvangen 179 personen een aanzegging en in 2006 nog 203 personen. Daarentegen neemt het aandeel aanzeggingen dat tot een huisuitzetting leidt toe van 22% in 2006 tot 28% in 2009.

¹² Daarmee kunnen we van 82% van de aanzeggingen nagaan of ze tot huisuitzetting leiden. De overige 18% betreft aanzeggingen van woningen en/of bedrijfspanden die eigendom zijn van andere partijen dan de woningcorporaties WoonFriesland en Elkien.

2.2 Huisuitzettingen in Fryslân

In deze paragraaf gaan we eerst in op het aantal huisuitzettingen en de redenen daarvan. Vervolgens beschrijven we de hulpverlening die is geboden aan huishoudens die uit huis zijn gezet en de instroom in de maatschappelijke opvang na huisuitzetting. Ten slotte gaan we in op het aantal personen dat na huisuitzetting gebruikmaakt van een dagopvangvoorziening.

2.2.1 Aantal huisuitzettingen

We hebben de twaalf grootste woningcorporaties in de provincie Fryslân benaderd voor deelname aan de monitor. Deze woningcorporaties hebben gegevens geleverd over personen die uit huis zijn gezet in de periode 2006-2009¹³. In tabel 2.2 hebben we het aantal huisuitzettingen in de provincie Fryslân weergegeven, per corporatie die gegevens heeft geleverd.

Uit de tabel blijkt dat in 2006 het aantal huisuitzettingen 228 bedraagt (let wel, twee corporaties konden geen gegevens leveren over uitzettingen). In 2007 en 2008 hebben in totaal 276 respectievelijk 275 huisuitzettingen plaatsgevonden. Daarna daalt het aantal huisuitzettingen tot 225 in 2009.

Tabel 2.2 Huisuitzettingen in de provincie Fryslân, naar woningcorporatie, in de periode 2006-2009

Corporatie	2006	2007	2008	2009
Accolade Groep	45	23	26	24
De Bouwvereniging	12	20	13	9
Elkien*	-	-	-	52
Lyaemer Wonen	4	4	0	2
Nieuw Wonen Friesland*	nb	36	47	-
Thús Wonen	nb	9	8	12
Wonen Noordwest Friesland	6	7	19	9
Wonen Zuidwest Friesland	7	3	3	3
Woningcorporatie Welkom*	21	25	40	-
Woningstichting De Wieren	2	6	10	2
Woningst. Weststellingwerf	2	0	0	7
WoonFriesland	123	141	108	96
Woonstichting Actium	6	2	1	9
Totaal	228	276	275	225

nb = niet bekend.

* Elkien is in juni 2009 ontstaan door fusie van de corporaties Nieuw Wonen Friesland en Woningcorporatie Welkom.

¹³ De monitor wordt opgebouwd door koppeling van gegevens van personen. In dit verband leveren ook woningcorporaties persoonsgegevens aan. In sommige gevallen ontvangen we over een huisuitzetting gegevens over meerdere personen. Om consistente cijfers over huisuitzettingen te presenteren, rapporteren we over het aantal personen dat uit huis is gezet.

In tabel 2.3 is opgenomen het percentage huisuitzettingen in verhouding tot het totaal aantal corporatiewoningen in Fryslân. Daarnaast zijn in de tabel dezelfde gegevens opgenomen over de verzorgingsgebieden van de drie aangrenzende centrumgemeenten (zie de rapportages van de Dak- en thuislozenmonitoren Groningen, Assen en Emmen) en de vier grote steden (zie de rapportage 2009 van de Monitor Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang). In 2009 vinden in Fryslân per duizend verhuurde corporatiewoningen gemiddeld drie huisuitzettingen plaats (0,30%). In de twee voorliggende jaren 2007 en 2008 bedraagt dit percentage 0,37%, en in 2006 0,36%.

Tabel 2.3 Percentage ontruimde woningen in verhouding tot totaal aantal corporatiewoningen, naar woningcorporatie in de periode 2006-2009

Plaats	2006	2007	2008	2009
Accolade Groep	0,27%	0,14%	0,16%	0,15%
De Bouwvereniging	0,49%	0,83%	0,56%	0,37%
Elkien*	-	-	-	0,29%
Lyaemer Wonen	0,24%	0,25%	0,00%	0,12%
Nieuw Wonen Friesland*	nb	0,44%	0,58%	-
Thús Wonen	nb	0,23%	0,21%	0,31%
Wonen Noordwest Friesland	0,14%	0,17%	0,46%	0,22%
Wonen Zuidwest Friesland	0,32%	0,14%	0,14%	0,14%
Woningcorporatie Welkom*	0,22%	0,26%	0,42%	-
Woningstichting De Wieren	0,08%	0,23%	0,39%	0,08%
Woningst. Weststellingwerf	0,07%	0,00%	0,00%	0,25%
WoonFriesland	0,63%	0,73%	0,58%	0,51%
Woonstichting Actium	0,26%	0,09%	0,04%	0,39%
Totaal Fryslân	0,36%	0,37%	0,37%	0,30%
Groningen	0,41%	0,33%	0,38%	0,36%
Regio Assen	0,22%	0,32%	0,30%	0,28%
Regio Emmen	0,28%	0,19%	0,32%	nb
Amsterdam	0,42%	0,42%	0,43%	0,29%
Rotterdam	0,65%	0,60%	0,40%	0,38%
Den Haag	0,57%	0,57%	0,55%	0,44%
Utrecht	0,37%	0,30%	0,24%	nb

nb = nog niet bekend.

* Elkien is in juni 2009 ontstaan door fusie van de corporaties Nieuw Wonen Friesland en Woningcorporatie Welkom.

Over het geheel genomen is het aantal huisuitzettingen in verhouding tot het aantal corporatiewoningen in Fryslân in 2007 en 2008 hoger dan in de verzorgingsgebieden van de drie aangrenzende centrumgemeenten, terwijl het in 2009 ten opzichte van de provincie Groningen lager uitvalt.

Uit de cijfers van de steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht valt een dalende trend waar te nemen van het aantal huisuitzettingen bij woningcorporaties. In Fryslân is het aantal huisuitzettingen in verhouding tot het aantal corporatiewoningen in 2007 en 2008 nagenoeg even groot, terwijl het aantal huisuitzettingen in 2009 een duidelijke afname laat zien.

2.2.2 Reden van huisuitzetting

Een huurder kan niet zomaar uit zijn woning worden gezet. Hieraan komt een gerechtelijke uitspraak te pas. Huurachterstand is de meest voorkomende reden waarom iemand na een uitspraak van de rechter zijn of haar huis moet verlaten. Toch gaan er doorgaans meerdere problemen vooraf aan een daadwerkelijke huisuitzetting en gaan huurschuld en overlast daarbij vaak hand in hand. Huurachterstand is voor de verhuurder gemakkelijker aan te tonen dan overlast; een huurachterstand kan op basis van betaalde en verschuldigde huur worden vastgesteld, terwijl overlast is gebaseerd op een subjectieve beleving van het hinderlijke gedrag van een huurder. Daarbij zijn bij een huisuitzetting naar aanleiding van overlast getuigenverklaringen vereist waaruit blijkt dat het niet om een incident gaat en dat maatregelen niet geholpen hebben.

De corporaties in de provincie Fryslân hebben van het merendeel van de huisuitzettingen de reden aangeleverd. In de meeste gevallen (90%) is een huurschuld de voornaamste reden van uitzetting geweest. In enkele gevallen (2%) vormde overlast de reden voor huisuitzetting. Vijftien huisuitzettingen vonden plaats vanwege een combinatie van een huurschuld en overlast. Van zes procent van de uitzettingen is geen reden bekend.

2.2.3 Huisuitzetting en hulpverlening

Vrijwel alle dak- en thuislozen hebben te maken met problemen in de relationele en/of maatschappelijke sfeer. Vaak is het dak- en thuisloos raken een gevolg van deze problemen. Volgens Wolf (2002) spelen drie factoren een rol bij het ontstaan van dak- en thuisloosheid. Eén daarvan is dat mensen in een negatieve spiraal terechtkomen met steeds meer controleverlies. Dan worden rekeningen niet meer betaald, de post wordt niet meer geopend en de contacten met familie, vrienden en burens nemen af. Het controleverlies is op een gegeven moment zodanig dat mensen geen hulp vragen, terwijl de behoefte eraan groot is. Daar staat tegenover dat hulpverlening niettemin wenselijk kan zijn, nadat het daadwerkelijk tot een huisuitzetting is gekomen. Mensen vragen zich af hoe ze verder moeten als ze na de uitzetting op straat staan, waar ze naar toe moeten en bij wie ze kunnen aankloppen voor hulp en onderdak. De vraag is of, en hoe mensen door hulpverleningsinstellingen worden geholpen, nadat ze uit hun woning zijn gezet, en in hoeverre ze baat hebben bij de hulpverlening die zij ontvangen.

Het is daarom van belang om na te gaan hoeveel personen hulpverlening hebben ontvangen vóór de huisuitzetting en om te kijken naar contacten met hulpverleningsinstellingen na de huisuitzetting. In de periode 2006-2009 zien we dat 9% van de personen die uit huis zijn gezet voorafgaand aan de uitzetting begint met hulpverlening door VNN. Na uitzetting begint 2% van de personen met een vorm van hulpverlening door VNN.

2.2.4 Hulpverlening en ambulante woonbegeleiding

Ambulante woonbegeleiding biedt een vorm van begeleiding die erop is gericht terugval en huisuitzetting te voorkomen. Het Leger des Heils ("10" voor Toekomst en Grijs Genoegen), Limor, VNN en Zienn bieden ambulante woonbegeleiding aan in de provincie Fryslân. In het volgende hoofdstuk gaan we in paragraaf 3.6 in op ambulante woonbegeleiding aan dak- en thuislozen. Voor deze subparagraaf zijn we nagegaan hoeveel personen in de periode 2006-2009 voor of na huisuitzetting ambulante woonbegeleiding hebben ontvangen. Van 67 personen (7%) kunnen we vaststellen dat zij in deze jaren voor of na hun huisuitzetting een vorm van ambulante woonbegeleiding hebben gekregen. In totaal 38 personen (4%) starten met ambulante begeleiding voor de huisuitzetting, terwijl 29 personen (3%) hiermee na de huisuitzetting beginnen.

2.2.5 Van huisuitzetting naar opvang

Van alle personen die in de periode 2006-2009 uit huis zijn gezet, zijn we nagegaan hoeveel er maximaal één jaar voor of na uitzetting gebruik zijn gaan maken van de maatschappelijke opvang. Van alle personen die in 2006-2009 uit huis zijn gezet, maken 56 personen (6%) binnen een jaar voor of na uitzetting gebruik van een nachtopvangvoorziening. Van deze personen, overnachten binnen een jaar na uitzetting 47 personen (5%) in een opvangvoorziening.

De 47 personen die binnen één jaar na uitzetting van een voorziening gebruikmaken, hebben we nader bekeken. Van deze personen overnachten dertien personen binnen één maand al een keer in de maatschappelijke opvang. Eenentwintig personen vinden tussen de twee en zes maanden na uitzetting een plek in een opvangvoorziening. De overige dertien personen overnachten tussen de zeven en twaalf maanden na huisuitzetting een eerste keer in een opvangvoorziening.

2.2.6 Huisuitzetting en bezoek dagopvang

Van alle personen die in de periode 2006-2009 uit huis zijn gezet in de provincie Fryslân, zijn we nagegaan of ze voor of na uitzetting gebruik zijn gaan maken van de dagopvang De Tuinen. Van deze groep maakt 5% binnen één jaar na huisuitzetting voor het eerst gebruik van de dagopvangvoorziening. Eén jaar voorafgaand aan de huisuitzetting, start 1% met het bezoeken van een dagopvang.

2.3 Ex-gedetineerden

De nazorg voor ex-gedetineerden dient een belangrijke bijdrage te leveren aan het vergroten van re-integratiekansen voor ex-gedetineerden. De nazorg is erop gericht dat ex-gedetineerden in het bezit zijn van de noodzakelijke basisvoorzieningen: identiteitsbewijs, inkomen, huisvesting, schulden en passende zorg. Deze nazorg wordt onder meer verleend door het Veiligheidshuis Fryslân, dat voor deze monitor gegevens beschikbaar heeft gesteld over 563 ex-gedetineerden die in de periode 2007-2009 de gevangenis hebben verlaten. Ook Prison Gate Office Veenhuizen beoogt te voorkomen dat ex-gedetineerden na detentie dakloos de straat opgaan. Het Leger des Heils heeft voor deze monitor gegevens geleverd over 89 ex-gedetineerden die in 2009 een beroep hebben gedaan op Prison Gate Office.

We zijn nagegaan hoeveel ex-gedetineerden na het verlaten van de gevangenis voor overnachting een beroep hebben gedaan op maatschappelijke opvang in Fryslân¹⁴. In 2007 zijn 179 personen uit detentie gekomen die nazorg krijgen van het Veiligheidshuis Fryslân; we hebben vastgesteld dat 37 personen (21%) binnen dertig dagen na detentie voor overnachting gebruikmaakt van een maatschappelijke opvangvoorziening in de provincie Fryslân. In 2008 maken 36 van de 232 personen (16%) en in 2009 57 van de 270 personen (21%) binnen dertig dagen na detentie voor overnachting gebruikmaakt van een nacht-opvangvoorziening. Van de groep ex-gedetineerden waarbij Prison Gate Office in 2009 bemiddeling uitvoert, vinden we één persoon die binnen dertig dagen na detentie overnacht in de maatschappelijke opvang in Fryslân.

¹⁴ We beschikken over gegevens van overnachtingen in de maatschappelijke opvang in 2007-2009, zodat we van alleen van ex-gedetineerden die tussen 1 januari en 30 november 2009 de gevangenis hebben verlaten adequaat kunnen vaststellen of ze binnen dertig dagen dakloos worden.

3. Daklozen in Fryslân

In dit hoofdstuk geven we een beschrijving van de populatie dak- en thuislozen in de provincie Fryslân over een periode van vier jaar (2006-2009). We gaan in op omvang en samenstelling van de populatie dak- en thuislozen, het gebruik van opvangvoorzieningen, hulpverlening en van ambulante woonbegeleiding.

3.1 Verblijf in de maatschappelijke opvang

Voordat we ingaan op het verblijf binnen de maatschappelijke opvang, verduidelijken we in deze paragraaf eerst het aantal dak- en thuislozen dat we in de monitor betrekken.

3.1.1 Aantal feitelijk en residentieel daklozen

We hebben in tabel 3.1 het aantal feitelijk en residentieel daklozen per jaar (van 2006-2009) op een rij gezet. In de tabel hebben we ook het aantal personen opgenomen dat woont in een instelling voor begeleid wonen.

In tabel 3.1 zien we een toename van het totaal aantal feitelijk en residentieel daklozen van 765 in 2006 tot 908 personen in 2008. In 2009 neemt het aantal daklozen af tot 844 personen. Deze fluctuatie hangt met name samen met het feitelijk daklozen dat in de periode 2006-2008 toeneemt tot 681 personen in 2008, en daarna afneemt tot 611 in 2009. Daarnaast neemt het aantal personen dat woont in een voorziening voor begeleid wonen toe van achttien personen in 2006 tot 53 personen in 2009.

Tabel 3.1 Totaal aantal dak- en thuisloze personen dat gebruikmaakt van opvangvoorzieningen in de provincie Fryslân, in de periode 2006-2009

Aantal unieke personen	2006	2007	2008	2009
Feitelijk daklozen	573	623	681	611
Residentieel daklozen	256	315	296	302
<i>Totaal</i>				
<i>feitelijk en residentieel daklozen</i>	<i>765</i>	<i>863</i>	<i>908</i>	<i>844</i>
Begeleid wonen	18	28	57	53

Noot: Sommige personen maken gebruik van meerdere opvangvoorzieningen, waardoor het totaal aantal daklozen lager is dan de som van het aantal feitelijk en residentieel daklozen.

3.1.2 Gebruik van opvangvoorzieningen

Dak- en thuislozen kunnen gebruikmaken van verschillende typen opvang in de provincie Fryslân. We gaan in op het gebruik van de verschillende opvangvoorzieningen, waarbij we het volgende onderscheid hanteren: kortdurend verblijf en crisisopvang (gebruikt door feitelijk daklozen), langdurend verblijf (gebruikt door residentieel daklozen) en begeleid wonen.

In tabel 3.2 geven we het gebruik van de verschillende maatschappelijke opvangvoorzieningen weer in aantallen. Het gaat om dak- en thuislozen die tenminste één nacht in een (kalender)jaar gebruikmaken van een opvangvoorziening, maar ook om dak- en thuislozen die gedurende een langere tijd tot zelfs wel een heel jaar aaneengesloten in een opvangvoorziening verblijven. Uit de tabel valt af te lezen dat de eerder geconstateerde afname van het aantal feitelijk daklozen tussen 2008 en 2009 voornamelijk het gevolg is van een afnemend gebruik van de nachtopvang De Terp en de crisisopvang Blijenhof. Bij de voorzieningen voor residentieel daklozen (langdurende opvang) zien we na 2008 lichte verschuivingen optreden.

Tabel 3.2 Aantal personen in opvangvoorzieningen in de provincie Fryslân, in de periode 2006-2009

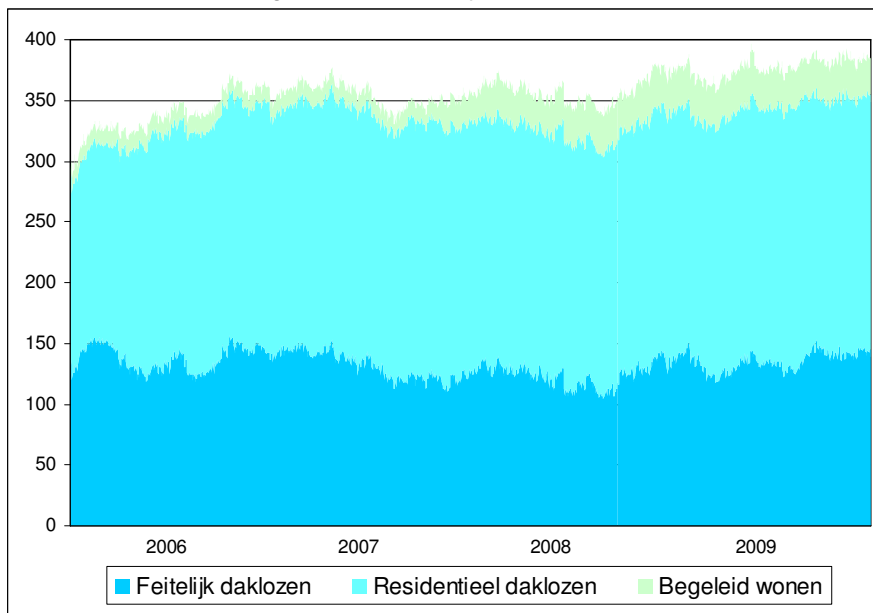
Type opvangvoorziening	2006	2007	2008	2009
Kortdurende & crisisopvang:				
Nachtopvang gebouw De Terp	257	274	294	250
Crisisopvang Blijenhof	189	183	248	209
Crisisopvang De Kei *	-	-	-	102
Crisisopvang Leeuwarden *	80	103	102	-
Crisisopvang Sneek	10	12	25	45
Huis voor Jongeren	40	56	48	44
Tweede Fase Huizen	46	35	32	28
Langdurende opvang:				
Algemene Opvang	157	194	154	164
De Zorgopvang	41	60	63	56
Sociaal pension De Bel	13	11	14	27
Sociaal pension Noach	24	29	22	22
Sociaal pension Sneek	5	31	35	34
Sociaal pension Willemsstate	23	19	20	21
Begeleid wonen:				
Trainingsappartementen Burgum	0	11	41	35
Woonvoorziening Bonifatiusplein *	18	17	16	-
Woonvoorziening de Kei *	-	-	-	18

* In 2009 zijn de Crisisopvang aan de Albert Schweitzerstraat in Leeuwarden en woonvoorziening Bonifatiusplein verhuisd naar het nieuwe gebouw De Kei.

3.1.3 Gebruik van maatschappelijke opvangvoorzieningen per dag

Figuur 3.1 geeft per etmaal het aantal personen weer dat gebruikmaakt van een voorziening voor nachtopvang. Het gaat daarbij om overnachtingen in voorzieningen voor kortdurende opvang en crisisopvang door feitelijk daklozen, langdurende opvang door residentieel daklozen en deelnemers aan begeleid wonen.

Figuur 3.1 Aantal overnachtingen door feitelijk en residentieel daklozen en deelnemers aan begeleid wonen in de periode 2006-2009

Uit de figuur komt naar voren dat het aantal daklozen per etmaal in 2006 en 2008 lager is dan in de jaren 2007 en 2009. Het aantal deelnemers aan begeleid wonen neemt in de periode 2006-2009 in omvang toe. Het fluctuerende aantal daklozen blijkt ook uit tabel 3.3 waarin het gemiddeld aantal personen dat per etmaal gebruikmaakt van een nachtopvangvoorziening is opgenomen. In 2006 overnachten gemiddeld per nacht 324 feitelijk en residentieel daklozen in een opvangvoorziening. In 2007 loopt dit aantal op tot gemiddeld 338 daklozen. Daarna benadert in 2008 het gemiddeld aantal daklozen per nacht met 327 personen het gemiddelde van 2006. Ten slotte loopt in 2009 het gemiddeld aantal daklozen per nacht weer op tot 343 personen. In 2009 maken per nacht gemiddeld 136 feitelijk en 208 residentieel daklozen gebruik van een van de opvangvoorzieningen in de provincie Fryslân. Het aantal gebruikers van voorzieningen voor begeleid wonen loopt in de periode 2006-2009 op van gemiddeld 13 in 2006 tot 32 personen per nacht in 2009.

Tabel 3.3 Gemiddeld aantal dak- en thuisloze personen en deelnemers aan begeleid wonen per nacht in Friese opvangvoorzieningen, in de periode 2006-2009

Aantal unieke personen	2006	2007	2008	2009
Feitelijk daklozen	138	132	124	136
Residentieel daklozen	186	206	202	208
<i>Totaal *</i>				
<i>feitelijk en residentieel daklozen</i>	<i>324</i>	<i>338</i>	<i>327</i>	<i>343</i>
Begeleid wonen	13	15	30	32

* Door afronding kan het totaal gemiddelde afwijken van de som van het gemiddeld aantal feitelijk en residentieel daklozen.

Uit de tabel blijkt dat met name het gemiddeld aantal feitelijk daklozen per nacht loopt op van gemiddeld 12 personen in 2006 tot gemiddeld 19 personen in 2009. Het aantal residentieel daklozen per nacht loopt terug van gemiddeld 6 personen in 2006 tot 3 in 2009. Het aantal gebruikers van voorzieningen voor begeleid wonen loopt in de periode 2006-2009 op van 1 persoon in 2006 tot gemiddeld 12 personen in 2009.

3.1.4 Verblijfsduur feitelijk daklozen

Diverse indicatoren kunnen inzicht geven in de verblijfsduur van feitelijk daklozen in de maatschappelijke opvang¹⁵. Vanwege het (semi-) permanente gebruik van deze voorzieningen door residentieel daklozen, richten we ons op het beschrijven van de verblijfsduur van feitelijk daklozen. We hebben eerst de periode van dakloosheid vastgesteld. Een periode van dakloosheid begint vanzelfsprekend op de eerste dag waarop iemand overnacht in de maatschappelijke opvang. Gedurende de periode van dakloosheid kunnen zich onderbrekingen voordoen in het gebruik van de opvang. Het bepalen van een einddatum doen we door het kiezen van die datum waarna ten minste een half jaar geen overnachting meer plaatsvindt. In dat geval eindigt de periode van dakloosheid op de dag na de laatste overnachting in de opvang. Een periode van dakloosheid hoeft dus niet noodzakelijkerwijs te bestaan uit een aaneengesloten periode van overnachtingen; de periode kan worden onderbroken als de nachtopvang niet wordt gebruikt. De verblijfsduur bestaat uit het aantal dagen tussen de eerste en laatste nacht.

Tabel 3.4 geeft over de periode 2006-2009 de verblijfsduur weer van feitelijk daklozen in de instellingen voor kortdurende nachtopvang en crisisopvang. We hebben de verblijfsduur berekend over de periodes van dakloosheid die beginnen na 1 juli 2006 en eindigen voor 1 juli 2009. De reden voor deze inperking is dat we pas een juiste start- en einddatum kunnen bepalen als iemand ten minste een half jaar geen gebruik heeft gemaakt van een opvang.

¹⁵ Zie het artikel van Fernee, Oldersma en Popping (2010) voor een nadere statistische analyse van de gebruiksduur van maatschappelijke nachtopvangvoorzieningen in Groningen in de periode 2003-2006.

In tabel 3.4 staan de percentages weergegeven per jaar en per type instelling. Over het geheel genomen (2006-2009) blijkt dat de helft (51%) van de gebruikers voor maximaal een periode van veertien dagen van de kortdurende nachtopvang gebruikmaakt; een kwart (25%) van alle personen verblijft maximaal één nacht in de nachtopvang.

Tabel 3.4 Verblijfsduur van feitelijk daklozen in de opvang, in de periode 2006-2009¹

Verblijfsduur	2006	2007	2008	2009
Kortdurende nachtopvang (567 periodes)				
1 dag	32%	23%	22%	29%
2-14 dagen	19%	24%	29%	33%
15 dagen tot en met 3 maanden	26%	29%	30%	30%
4 tot en met 6 maanden	11%	10%	12%	8%
7 tot 12 maanden	8%	10%	7%	-
langer dan 1 jaar	3%	5%	0%	-
Crisisopvang (737 periodes)				
1 dag	1%	0%	0%	4%
1-14 dagen	15%	20%	21%	38%
15 dagen tot en met 3 maanden	31%	31%	40%	42%
4 tot en met 6 maanden	21%	31%	22%	16%
7 tot 12 maanden	21%	13%	17%	-
langer dan 1 jaar	11%	5%	1%	-
Totale groep <i>feitelijk daklozen</i>² (1293 periodes)				
1 dag	15%	10%	9%	11%
1-14 dagen	17%	20%	23%	35%
15 dagen tot en met 3 maanden	29%	30%	34%	35%
4 tot en met 6 maanden	16%	22%	19%	13%
7 tot 12 maanden	15%	13%	14%	-
langer dan 1 jaar	9%	6%	1%	-

Noten: Door afronding tellen de afzonderlijke percentages soms niet op tot 100 procent. ¹ De datum van de eerste overnachting bepaalt in welk jaar de periode van dakloosheid begint. In de tabel wordt gerapporteerd over personen die in de vastgestelde periode van dakloosheid minstens 5% van de nachten heeft overnacht in een opvangvoorziening. ² Dit betreft het verblijf in de kortdurende nachtopvang en/of een crisisopvang.

Van alle gebruikers in de jaren 2006 tot en met 2009 stellen we bij 40% een verblijfsperiode van meer dan twee weken tot maximaal een half jaar vast. Negen procent heeft een verblijfsperiode langer dan een half (waarvan 2% langer dan een jaar).

Van alle personen die in de periode 2006-2009 gebruikmaken van een crisisopvang, blijkt 21% maximaal veertien dagen in de opvang te verblijven. In totaal 35% verblijft voor een periode van meer dan twee weken en maximaal drie maanden in de crisisopvang.

Bij 25% van de gebruikers stellen we een verblijfsduur vast tussen de drie maanden en een half jaar, en bij 19% langer dan een half jaar (en 4% langer dan een jaar).

3.1.5 Achtergrondkenmerken van daklozen

In tabel 3.5 geven we weer hoe de groep gebruikers van de verschillende voorzieningen in 2009 is samengesteld. Van de feitelijk en residentieel daklozen presenteren we de etnische achtergrond¹⁶, de verhouding tussen mannen en vrouwen en de leeftijdverdeling.

Tabel 3.5 Achtergrondkenmerken van feitelijk en residentieel daklozen in de provincie Fryslân, in 2009

Kenmerken	Feitelijk daklozen		Residentieel daklozen	
Autochtoon	110	18%	171	57%
Niet-westers allochtoon	32	5%	19	6%
Westers allochtoon	13	2%	12	4%
Onbekend	200	33%	79	26%
Man	386	63%	262	87%
Vrouw	224	37%	38	13%
Onbekend	1	0%	2	1%
Jonger dan 18 jaar	89	15%	0	0%
18 t/m 22	87	14%	1	17%
23 t/m 34	164	27%	51	26%
35 t/m 44	124	20%	78	28%
45 t/m 54	90	15%	83	29%
55 en ouder	46	8%	87	1%
Onbekend	11	2%	0	0%

Noot: De leeftijd van de persoon is berekend op 31 december 2009. Door afronding kan het totaal afwijken van 100%.

Voor de vaststelling van de etniciteit zijn we aangewezen op de GBA van de gemeente waarin de desbetreffende persoon staat ingeschreven. Zoals we eerder beschreven, heeft de gemeente Leeuwarden voor deze monitor gegevens uit de GBA beschikbaar gesteld. Gebleken is dat niet elke dak- of thuisloze aan gegevens in de GBA kon worden gekoppeld. Dat betekent dat van deze personen, voor zover zij in 2009 gebruik hebben gemaakt van de maatschappelijke opvang, geen GBA-gegevens konden worden teruggevonden.

¹⁶ We hebben een onderscheid gemaakt tussen westerse en niet-westerse allochtonen. Tot de westerse herkomstlanden worden gerekend alle landen in Europa (maar zonder Turkije), Noord-Amerika, Oceanië, Japan en Indonesië (met inbegrip van het voormalig Nederlands-Indië). De niet-westerse herkomstlanden zijn Turkije en alle landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (met uitzondering van Japan en Indonesië).

Tabel 3.5 laat zien dat we van de totale groep feitelijk en residentieel daklozen van 25% respectievelijk 67% de etniciteit konden bepalen. Geslacht en leeftijd daarentegen zijn van de meeste mensen wel bekend. De groep residentieel daklozen bestaat voornamelijk uit mannen (79%). Van de gebruikers van de kortdurende en/of crisisopvang is 15% jonger dan 18 jaar. In paragraaf 3.2 gaan we dieper in op de jongeren in de maatschappelijke opvang.

3.1.6 Inkomstenbron

Alleen als iemand in de gemeente staat ingeschreven, kan hij of zij een uitkering aanvragen. We hebben gegevens ontvangen van de sector Sociale Zaken van de gemeente Leeuwarden. Het gaat om gegevens over alle uitkeringsgerechtigden in de periode 2006-2009, zodat we kunnen nagaan hoeveel dak- en thuislozen zijn aangewezen op een uitkering. In de periode 2006-2009 krijgt 24% van de feitelijk daklozen en 50% van de residentieel daklozen een uitkering voordat zij een eerste keer een beroep doen op een voorziening voor nachtopvang. Aan 15% van de feitelijk daklozen en 7% van de residentieel daklozen wordt binnen een jaar na de eerste overnachting een uitkering toegekend.

3.2 Jongeren in de maatschappelijke opvang

In juni 2010 heeft het ministerie van VWS de definitie van zwerfjongeren herzien, waarbij met name de leeftijd is bijgesteld: zwerfjongeren zijn feitelijk of residentieel daklozen onder de 23 jaar met meervoudige problemen. Daarom beschrijven we in deze paragraaf het aantal feitelijk en residentieel daklozen van 18 tot en met 22 jaar die in de periode van 2006-2009 gebruik hebben gemaakt van maatschappelijke opvang in de provincie Fryslân.

In tabel 3.5 zien we het aantal jongeren tot en met 22 jaar die in de periode van 2006-2009 gebruik hebben gemaakt van een voorziening voor nachtopvang. Daarbij is het aantal jongeren uitgesplitst in de leeftijdsgroepen 0 tot en met 17 jaar en 18 tot en met 22 jaar. Jongeren onder de 18 jaar maken vooral gebruik van de crisisopvang. Het betreft hier voornamelijk jongeren die samen met één of met beide ouder(s) gebruikmaken van een opvangvoorziening. De voorzieningen voor langdurende opvang bieden in zeer beperkte mate onderdak aan jongeren.

Uit tabel 3.6 blijkt dat het aantal jongeren van 18 tot en met 22 jaar dat in een jaar ten minste één nacht van een opvangvoorziening gebruikmaakt, in de periode 2006-2009 varieert tussen de 81 en 106. Terwijl in 2006 en 2007 nog ruim tachtig jongeren tussen de 18 en de 22 jaar gebruikmaken van een opvangvoorziening, loopt dit aantal in 2008 op naar 106 jongeren. In 2009 daalt het aantal jongeren weer tot 88.

Tabel 3.6 Feitelijk en residentieel daklozen tot en met 22 jaar, in de periode 2006-2009

Opvangvoorzieningen	2006	2007	2008	2009
<i>Feitelijk daklozen</i>				
Jonger dan 18 jaar	77	79	99	89
18 t/m 22 jaar	78	80	103	87
<i>Residentieel daklozen</i>				
Jonger dan 18 jaar	1	-	-	-
18 t/m 22 jaar	6	10	5	1
<i>Totaal aantal unieke personen</i>				
Jonger dan 18 jaar	78	79	99	89
18 t/m 22 jaar	81	83	106	88

Noot: De leeftijd van de jongeren is berekend op 31 december van het betreffende jaar.

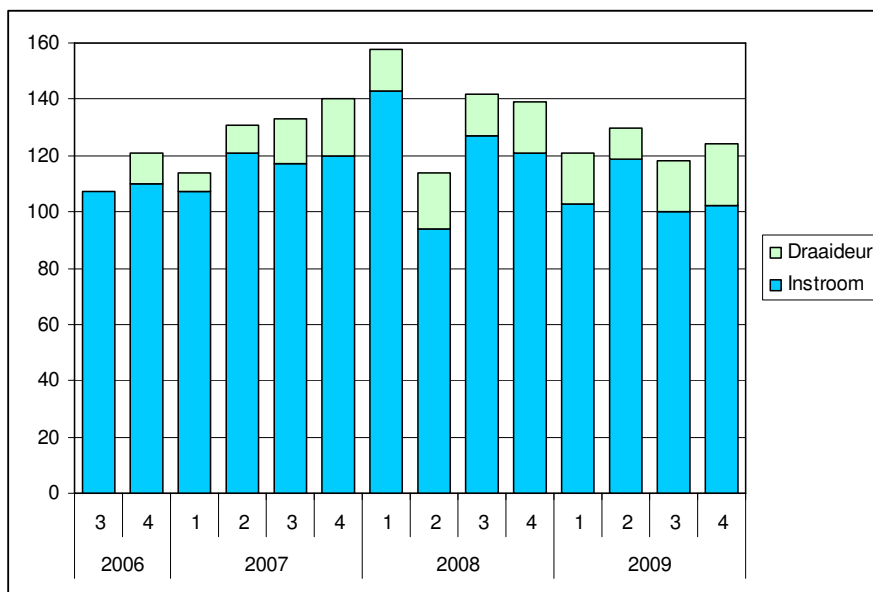
3.3 De in- en uitstroom nader bekeken

In deze paragraaf gaan we in op de in- en uitstroom gedurende de jaren 2006 tot en met 2009 bij de voorzieningen voor maatschappelijke opvang in het verzorgingsgebied van de provincie Fryslân.

Nieuwe instroom versus 'draaideurinstroom'

De nieuwe instroom en de draaideurinstroom geven we per kwartaal weer in figuur 3.2.

Figuur 3.2 Nieuwe en 'draaideurinstroom' van daklozen in de periode juli 2006 tot en met december 2009

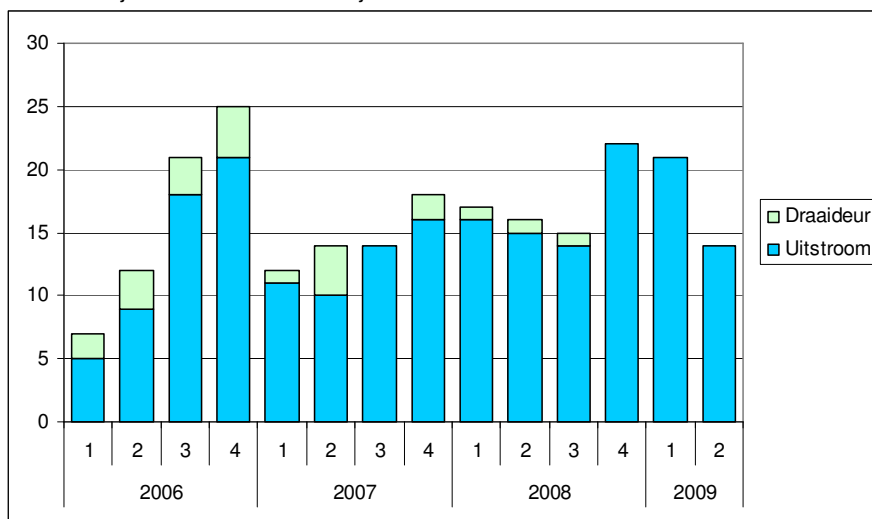

Sommige personen stromen meerdere keren in. Van elke persoon kunnen we de datum van de eerste overnachting bepalen, voor zover deze overnachting plaatsvindt in de periode 2006-2009. Deze eerste overnachting tellen we als nieuwe instroom. Om de 'draaideurinstroom' te kunnen bepalen, hanteren we een criterium van een halfjaar. De instroom van een persoon die opnieuw gebruikmaakt van een voorziening voor nachtopvang na een onderbreking van tenminste een half jaar, tellen we dan als draaideurinstroom. Dit betekent dat we nieuwe instroom niet adequaat kunnen vaststellen in de eerste zes maanden van 2006, omdat we daarvoor gegevens nodig hebben over overnachtingen in 2005 (n.b. we hebben gegevens vanaf januari 2006). De nieuwe instroom en de draaideurinstroom geven we per kwartaal weer in figuur 3.2. De instroom in de afgebeelde periode bestaat voor 89% uit nieuwe instroom.

Permanente uitstroom versus 'draaideuruitstroom'

Bij uitstroom uit de maatschappelijke opvang maken we onderscheid tussen permanente uitstroom en 'draaideuruitstroom'. Van permanente uitstroom is sprake als we een persoon na uitstroom verder geen gebruik zien maken van de opvang (tot zover de monitor loopt). We stellen uitstroom vast als ten minste een half jaar geen overnachting plaatsvindt. Figuur 3.3 geeft de uitstroom per kwartaal grafisch weer. Omdat we nog niet beschikken over gegevens van 2010, laten we in de figuur de laatste zes maanden van 2009 buiten beschouwing. Van alle uitstroom in de figuur bestaat 88% uit permanente uitstroom. In 12% van de gevallen stellen we draaideuruitstroom vast.

Figuur 3.3 Permanente uitstroom en 'draaideuruitstroom' van daklozen in de periode januari 2006 tot en met juni 2009

Als we de totale in- en uitstroom in de periode juli 2006 tot en met juni 2009 in beschouwing nemen, dan lijkt de instroom (1550 personen) licht hoger te zijn dan de uitstroom (1517 personen).

Doorstroom

In tabel 3.7 laten we de doorstroom zien van dak- en thuislozen tussen de voorzieningen voor kortdurende nachtopvang, crisisopvang, langdurende opvang en begeleid wonen (zie voor de groepering van de afzonderlijke voorzieningen tabel 1.1 in hoofdstuk 1). In de tabel geven we het aantal personen weer dat gebruikmaakt van een groep voorzieningen op twee opeenvolgende momenten. Verticaal staan de instellingen waar mensen vandaan komen en horizontaal waar zij naartoe zijn gegaan.

Tabel 3.7 Stromingen door de voorzieningen in de periode 2006-2009

Naar → Van ↓	Nachtopvang	Crisisopvang	Langdurende opvang	Begeleid wonen
Nachtopvang	805	67	186	5
Crisisopvang	67	1190	33	53
Langdurende opvang	50	19	534	4
Begeleid wonen	2	2	1	86

In de periode 2006-2009 zijn in totaal 805 personen ingestroomd in de nachtopvang. Na een verblijf in de nachtopvang stromen 67 personen (8%) door naar een crisisopvang, 186 personen (23%) naar instellingen voor langdurende opvang. Vijf feitelijk daklozen (1%) stromen na een verblijf in de nachtopvang door naar begeleid wonen.

Feitelijk daklozen kunnen hun verblijf in de maatschappelijke opvang ook starten in een crisisopvang. Uit tabel 3.7 komt naar voren dat na een verblijf in de crisisopvang 67 gebruikers van de crisisopvang (6%) doorstromen naar de nachtopvang, 33 personen (3%) gaan gebruikmaken van een voorziening voor langdurende opvang en één persoon wordt deelnemer aan begeleid wonen.

Van voorzieningen voor langdurende opvang wordt gebruik gemaakt door residentieel daklozen. Na een verblijf in een langdurende opvangvoorziening in de periode 2006-2009 maken 50 residentieel daklozen (9%) ook gebruik van de kortdurende nachtopvang en 19 (2%) van crisisopvang. Eén residentieel dakloze stroomt door naar begeleid wonen. Van een instelling voor begeleid wonen vindt in geringe mate doorstroom plaats naar voorzieningen voor maatschappelijke opvang in de provincie Fryslân.

3.4 Pendeling tussen de drie noordelijke provincies

De Dak- en thuislozenmonitoren die we in de drie noordelijke provincies uitvoeren, geven zicht op het pendelen van dak- en thuislozen tussen de maatschappelijke opvangvoorzieningen in het noorden. We beschikken over gegevens van Friesland en Drenthe over de periode 2006-2008, zodat we pendeling van feitelijk en residentieel daklozen in deze periode kunnen vaststellen. Daarvoor hebben we eerst bepaald hoeveel personen gebruikmaken van voorzieningen voor maatschappelijke opvang in de verzorgingsgebieden van de vier noordelijke centrum-gemeenten. We hebben de eerste overnachting (die wij kunnen vaststellen) in een voorziening in de provincie Fryslân als uitgangspunt genomen. Vervolgens zijn we nagegaan hoeveel van deze daklozen voor en na die eerste overnachting ook een eerste keer in een voorziening in de provincies Drenthe en Groningen hebben overnacht. Tabel 3.8 geeft per kalenderjaar weer hoeveel personen overnachten in zowel de provincie Fryslân als daarbuiten.

Tabel 3.8 Aantal en percentage daklozen* dat pendelt tussen voorzieningen in Fryslân en in de verzorgingsgebieden van de centrumgemeenten Assen, Emmen en Groningen, in de periode 2006-2008

Eerste overnachting in Fryslân in het jaar:	Assen		Emmen		Groningen	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
2006	3	0%	30	4%	37	5%
2007	4	1%	10	2%	21	5%
2008	7	1%	4	1%	22	5%
Totaal 2006-2008	20	1%	71	4%	134	8%

* Het betreft de totale groep feitelijk en residentieel daklozen.

Friese daklozen blijken vooral te pendelen tussen voorzieningen in de provincie Fryslân en de provincie Groningen. Daarnaast laat de tabel zien hoeveel personen in de hele periode van 2006-2008 pendelen tussen voorzieningen in het verzorgingsgebied van Fryslân, Assen, Emmen en Groningen¹⁷. Ook hier zien we dat er vooral pendeling van daklozen plaatsvindt tussen nachtopvangvoorzieningen in Fryslân en Groningen. Het gaat hierbij om 8% van alle daklozen die een eerste keer overnachten in een voorziening in de provincie Fryslân in de periode 2006-2008. Het pendelen van de provincie Fryslân naar Groningen gebeurt op ongeveer dezelfde schaal als het pendelen naar Fryslân vanuit Groningen. Dit geldt ook voor het pendelen tussen Fryslân en Drenthe.

¹⁷ Het aantal pendelaars in de periode 2006-2008 is groter dan de som van de drie afzonderlijke jaren. Het volgende fictieve voorbeeld maakt duidelijk dat we meer pendelaars tellen als we de pendeling in een grotere periode bekijken: iemand die in 2006 overnacht in een voorziening in Fryslân en in 2008 in een Groningse voorziening, pendelt in 2006 niet tussen de beide verzorgingsgebieden. Maar als we de hele periode 2006-2008 in beschouwing nemen, dan stellen we wel pendeling vast.

3.5 Hulpverlening voor en na eerste nacht opvang

Dak- en thuislozen blijken doorgaans problemen te hebben op meerdere levensgebieden. Vaak zijn er geldproblemen, verslavingsproblemen of andere psychische problemen. In deze paragraaf gaan we aan de hand van registratiegegevens van VNN na in hoeverre de dak- en thuislozen in de provincie Fryslân hulpverleningscontacten met VNN hebben gehad.

Aan de hand van de eerste overnachting in de maatschappelijke opvang hebben we bepaald of iemand instroomt als feitelijk of residentieel dakloos. Daarbij beperken we de analyses tot personen die op het moment van de eerste overnachting ten minste 18 jaar zijn. Personen die een eerste nacht hebben geslapen in een kortdurende of crisisopvang, beschouwen we als feitelijk daklozen (1459 personen in de periode 2006-2009), terwijl iemand na een eerste overnachting in een langdurende opvangvoorziening wordt beschouwd als residentieel dakloos (406 personen in de periode 2006-2009).

Van de totale groep feitelijk en residentieel daklozen in de periode 2006-2009 zien we dat 23% met hulpverlening door VNN begint vóór de dakloosheid. In totaal 10% start met hulpverlening door VNN, na de eerste overnachting in een opvangvoorziening; 7% begint er binnen één jaar mee.

Van de feitelijk daklozen kunnen we van 22% voorafgaand aan hun eerste overnachting een eerste hulpverleningscontact vaststellen; 10% blijft na de eerste overnachting met een vorm van hulpverlening te starten. In aanvullende analyses hebben we bekeken hoeveel feitelijk daklozen binnen één jaar voor en na de eerste overnachting starten met een vorm van hulpverlening. Uit deze analyses blijkt dat 8% van de feitelijk daklozen binnen één jaar voor eerste overnachting met VNN een eerste keer contact heeft. Binnen één jaar na de eerste overnachting begint 7% van de feitelijk daklozen met een hulpverleningscontact met VNN. Van ruim tweederde van de feitelijk daklozen kan geen hulpverlening door VNN worden vastgesteld.

Van residentieel daklozen blijken meer hulpverleningscontacten te kunnen worden vastgesteld dan van feitelijk daklozen: ruim de helft (57%) heeft contact met VNN. Voor hun eerste overnachting ontvangt 44% al een vorm van hulpverlening door VNN, terwijl na de eerste nacht van dakloosheid 12% van de residentieel daklozen begint met hulpverlening door VNN. Uit aanvullende analyses blijkt dat 9% van de residentieel daklozen binnen één jaar voor de eerste overnachting begint met een vorm van hulpverlening. Tot maximaal één jaar na de eerste overnachting begint 8% met een vorm van hulpverlening door VNN.

3.6 Ambulante woonbegeleiding

Uit onderzoek naar de levensloop van dak- en thuislozen blijkt dat, als men na een verblijf in een maatschappelijke opvangvoorziening in de samenleving is teruggekeerd, in veel gevallen betrekkelijk snel terugval optreedt (zie Van Doorn, 2002). Door het ontbreken van basale woonvaardigheden en het onvermogen om duurzame relaties aan te gaan en te onderhouden, blijken mensen na uitstroom uit een opvangvoorziening grote moeite te hebben met zelfstandig wonen. Ambulante woonbegeleiding biedt een vorm van begeleiding die erop is gericht terugval en huisuitzetting te voorkomen.

De mogelijkheden van ambulante woonbegeleiding voor de doelgroep in de provincie Fryslân zijn begeleiding vanuit het Leger des Heils ("10" voor Toekomst en Grijs Genoegen), Limor, VNN en Zienn. Tabel 3.9 geeft het gebruik van de ambulante woonbegeleiding weer.

Tabel 3.9 Aantal unieke gebruikers van ambulante woonbegeleiding per jaar, in de provincie Fryslân, in de periode 2006-2008

Voorzieningen	2006	2007	2008	2009
"10" voor Toekomst, Leger des Heils	51	59	84	101
Ambulante woonbegeleiding, VNN	134	130	214	178
Grijs Genoegen, Leger des Heils	32	32	37	40
Thuisbegeleiding, Limor	166	177	165	186
Woonondersteuning, Zienn	409	628	632	633
Totaal aantal unieke personen *	784	1015	1121	1123

* Enkele personen gebruiken meerdere vormen van ambulante woonbegeleiding, waardoor het totale aantal unieke gebruikers lager is dan de som van het aantal gebruikers van de afzonderlijke instellingen.

Zoals uit tabel 3.9 blijkt, hebben in 2009 totaal 1123 personen kortere of langere tijd (in veel gevallen al voor 2009) gebruikgemaakt van ambulante woonbegeleiding. Van alle gebruikers van ambulante woonbegeleiding zijn 370 personen in 2009 gestart met deze vorm van woonbegeleiding. Van deze groep van 370 personen die in 2009 zijn gestart met ambulante woonbegeleiding, hebben 81 personen (19%) in de voorgaande jaren voor overnachting gebruikgemaakt van maatschappelijke opvang (zie tabel 3.10). Vanuit instellingen voor begeleid wonen stroomt in 2009 niemand door naar ambulante woonbegeleiding.

Het grootste aandeel personen dat vanuit de maatschappelijke opvang doorstroomt naar de ambulante woonbegeleiding, is afkomstig uit de langdurende opvang (53 personen). Het merendeel van de daklozen krijgt na een verblijf in de maatschappelijke opvang de ambulante woonbegeleiding van Zienn.

Tabel 3.10 Gebruik van maatschappelijke opvang door personen die in 2009 zijn gestart met ambulante woonbegeleiding

Voorzieningen	Kortdurende & crisisopvang	Langdurende opvang
"10" voor Toekomst, Leger des Heils	1	0
Ambulante woonbegeleiding, VNN	9	7
Grijs Genoegen, Leger des Heils	0	0
Thuisbegeleiding, Limor	10	2
Woonondersteuning, Zienn	34	16
Totaal	54	25

4. Dagopvang en activering

Met het oog op preventiemogelijkheden is het interessant om zicht te krijgen op het gebruik van de dagopvangvoorzieningen. Daarnaast besteden we in dit hoofdstuk aandacht aan projecten voor werkgerelateerde activering en dagbesteding van Skrep en VNN.

4.1 Gebruik van dagopvangvoorzieningen

In Leeuwarden zijn twee dagopvangvoorzieningen aanwezig: dagopvang De Tuinen van het Leger des Heils (voornamelijk bestemd voor alcohol-verslaafden) en de dagopvang aan de Zuidergrachtswal van Zienn (een opvangvoorziening voor dak- en thuislozen die aan harddrugs zijn verslaafd). Vooralsnog zijn alleen gegevens van gebruikers van dagopvang De Tuinen beschikbaar¹⁸.

Zoals uit tabel 4.1 blijkt, schommelt het aantal bezoekers van de dagopvang De Tuinen in de periode 2006-2009 aanzienlijk. Na een bezoekersaantal van in totaal 475 personen in 2006 loopt het aantal bezoekers in 2007 op naar 592. Daarna valt het bezoekersaantal in 2008 terug tot 499, waarna het in 2009 weer toeneemt tot 570 personen.

Tabel 4.1 Aantal unieke bezoekers van de dagopvang De Tuinen, in de periode 2006-2009

Aantal unieke personen	2006	2007	2008	2009
Dagopvang De Tuinen	475	592	499	570

De bezoekers van dagopvang De Tuinen in 2009 hebben we nader bekeken. Het gaat voornamelijk om mannen (86%), in de leeftijd van 23 tot en met 54 jaar (78%). In 2009 bezoeken 49 jongeren van 18 tot en met 22 jaar (9%) de dagopvang. Twaalf procent van de bezoekers is 55 jaar of ouder. Van 49% van de dagopvangbezoekers in 2009 is geen etnische achtergrond te bepalen, omdat de gegevens van deze personen niet aan gegevens uit de GBA van gemeente Leeuwarden kunnen worden gekoppeld. Van de bezoekers is 33% afkomstig uit de autochtone bevolking; 13% van de bezoekers is afkomstig uit een niet-westers land en 5% uit een westers land.

¹⁸ De beschikbare gegevens over het bezoek aan De Tuinen in de periode 2006-2008 zijn beperkt tot gegevens over de eerste dag dat iemand gebruikmaakt van de voorziening. Er werd niet geregistreerd op welke dagen iemand de inloopvoorziening bezoekt, zodat niet over het aantal gebruikers per dag kan worden gerapporteerd. Met ingang van 2009 krijgen we wel gegevens over de dagelijkse bezoekers, zodat we in vervolgrapportages kunnen gaan rapporteren over het gemiddeld aantal dagelijkse gebruikers van de dagopvang per kalenderjaar.

4.2 Activering en werkprojecten

VNN biedt individuele arbeidstoeleiding die erop is gericht dat cliënten weer deel kunnen uitmaken van de reguliere arbeidsmarkt. Cliënten met een langdurige werkloosheid- en verslavingsproblematiek of zonder zinvolle daginvulling kunnen deelnemen aan een groepsmatig werkproject. Het doel van het project is maatschappelijke en sociale activering. In 2007 nemen aan de arbeidstoeleiding van VNN 59 personen deel, waarna het aantal deelnemers stijgt tot 168 personen in 2008 en 164 in 2009.

Skrep biedt in Leeuwarden dak- en thuislozen en verslaafden een zinvolle dagbesteding door laagdrempelige activiteiten. Skrep voert deze dagbestedingsactiviteiten uit voor de bezoekers van de twee dagopvanglocaties in Leeuwarden. Het aantal deelnemers aan Skrep bedraagt in 2008 41 en in 2009 66 personen.

4.3 Gebruik van dagopvang en activering door daklozen

We zijn nagegaan hoeveel feitelijk en residentieel daklozen voor en na hun eerste overnachting een postadres hebben gekregen. Daarnaast hebben we ook gekeken hoeveel daklozen voor of na hun eerste overnachting zijn begonnen met het bezoeken van een dagopvang. Ten slotte beschrijven we ook de deelname aan een werk- of dagbestedingsproject bij VNN of Skrep. We beperken ons tot de feitelijk en residentieel daklozen die in de periode 2006-2009 een eerste keer hebben overnacht in een opvangvoorziening, en die ten minste 18 jaar oud zijn (1459 respectievelijk 406 personen).

Uit tabel 4.2 blijkt dat voor de eerste overnachting 8% van de daklozen al een dagopvang heeft bezocht; na het eerste gebruik van de nachtopvang start 19% van de daklozen met het bezoek van de dagopvang. Eén procent van de daklozen neemt deel aan arbeidstoeleiding bij VNN of een dagbestedingsprogramma bij Skrep, voordat men dakloos is geworden. Nadat men dakloos is geworden, begint 3% met een vorm van activering bij Skrep of VNN.

Tabel 4.2 Percentage feitelijk en residentieel daklozen dat voor en (maximaal één jaar) na de eerste overnachting een eerste keer de dagopvang De Tuinen bezoeken of starten met een activeringsprogramma bij Skrep en VNN, in de periode 2006-2009

	Start voor eerste nacht verblijf	Start na eerste nacht verblijf	Geen
Feitelijk daklozen			
Dagopvang	8%	19%	73%
Activering	0%	3%	97%
Residentieel daklozen			
Dagopvang	36%	4%	60%
Activering	2%	4%	94%
Totaal			
Dagopvang	9%	18%	73%
Activering	1%	3%	96%

Noot: Bezoek aan de dagopvang betreft de periode 2006-2009; deelname aan activering bij Skrep en VNN de periode 2007-2009.

Literatuurlijst

Beukeveld, M.T.G., & F.L. Oldersma (2008a). *Dak- en thuislozen in de regio Assen: Dak- en thuislozenmonitor 2006*. Groningen: Bureau Onderzoek/ Zodiak, Grafisch Bedrijf.

Beukeveld, M.T.G., & F.L. Oldersma (2008b). *Dak- en thuislozen in Fryslân: Dak- en thuislozenmonitor 2006*. Groningen: Bureau Onderzoek/ Zodiak, Grafisch Bedrijf.

Beukeveld, M.T.G., & F.L. Oldersma (2009). *Dak- en thuisloos in Groningen: Dak- en thuislozenmonitor 2007*. Groningen: Bureau Onderzoek/Zodiak, Grafisch Bedrijf.

Beukeveld, M.T.G., & J. Vosselman (2004). *Over leven zonder huis, Dak- en thuislozenmonitor 2003*. Groningen: Bureau Onderzoek/Zodiak, Grafisch Bedrijf.

Beukeveld, M.T.G., & J. Vosselman (2007). *Plek om te slapen, Dak- en thuislozenmonitor 2006*. Groningen: Bureau Onderzoek/Zodiak, Grafisch Bedrijf.

Doorn, L. van (2002). *Een tijd op straat. Een vervolgstudie naar (ex-) daklozen in Utrecht (1993-2000)*. Utrecht: NIZW.

Ferneer, H., Oldersma, F., & Popping, R. (2010). *The process of homelessness: An event history analyses of lengths of stay in Groningen shelter accommodation*. European Journal of Homelessness, 4, 161-176.

Kompas maatschappelijke opvang voor de regio Fryslân, met Leeuwarden als centrumgemeente, 2008 – 2012. Gemeente Leeuwarden.

Maas, M. & M. Planije (2009). *Monitor Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang: Rapportage 2008 Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Rotterdam*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Maas, M. & M. Planije (2010). *Monitor Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang: Rapportage 2009 Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Rotterdam*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2010). *Brief met als kenmerk DMO/SSO-2995315 van de minister voor Jeugd en Gezin, d.d. 24 juni 2010. Definitie zwerfjongeren. Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2010, Kamerstuk 32 267, nr. 5*. Den Haag: VWS.

Oldersma, F.L. (2010). *Dak- en thuisloos in Groningen: Dak- en thuislozenmonitor Groningen 2003-2009*. Groningen: O&S Groningen/ Zodiak, Grafisch Bedrijf.

Oldersma, F.L., & Beukeveld, M.T.G. (2009a). *Dak- en thuisloos in Fryslân: Dak- en thuislozenmonitor 2008*. Groningen: O&S Groningen/Zodiak, Grafisch Bedrijf.

Oldersma, F.L., & Beukeveld, M.T.G. (2009b). *Dak- en thuisloos in Groningen: Dak- en thuislozenmonitor 2008*. Groningen: O&S Groningen/Zodiak, Grafisch Bedrijf.

Oldersma, F.L., & Beukeveld, M.T.G. (2010a). *Dak- en thuislozen in de regio Assen: Dak- en thuislozenmonitor 2006-2008*. Groningen: O&S Groningen/Zodiak, Grafisch Bedrijf.

Oldersma, F.L., & Beukeveld, M.T.G. (2010b). *Dak- en thuisloos in de regio Emmen: Dak- en thuislozenmonitor Emmen 2006-2008*. Groningen: O&S Groningen/Zodiak, Grafisch Bedrijf.

Onder Dak: Regionaal Kompas Groningen, 2008-2012, centrumgemeente Groningen. Gemeente Groningen.

Planije, M., Maas, M., & Been, W. (2010). *Monitor Stedelijk Kompas 2009: Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang in 39 centrumgemeenten*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Stappenplan Stedelijk Kompas: Intensivering van de aanpak van dakloosheid (2007). Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Stedelijk Kompas 2008-2011 centrumgemeente Assen, Van de straat, zorg op maat! Programma ter bestrijding van (dreigende) dakloosheid en verslaving. Gemeente Assen, afdeling Beleid en Projecten.

Stedelijk Kompas centrumgemeente Emmen. Gemeente Emmen.

Wolf, J. (2002). *Een kwestie van uitburgering*. Amsterdam: SPW.

Bijlage 1: De voorzieningen

In deze bijlage geven we een beschrijving van de verschillende voorzieningen voor dak- en thuislozen in de provincie Fryslân. De voorzieningen verdelen we onder in de volgende categorieën:

- 1) Maatschappelijke opvang: (a) kortdurend verblijf en crisisopvang; (b) langdurend verblijf; en (c) begeleid wonen;
- 2) Dagopvang en dagactiviteiten;
- 3) Activering en werkprojecten;
- 4) Hulpverlening;
- 5) Ambulante woonbegeleiding;
- 6) Ex-gedetineerden.

1a. Maatschappelijke opvang: Kortdurend verblijf en crisisopvang

Nachtopvang (gebouw De Terp), Zienn

De Nachtopvang in Leeuwarden biedt mensen die op straat leven, een slaapplek, een douche, een warme maaltijd en een lunchpakket. Men kan de kleren laten wassen en men kan het medicijn- en inkomensbeheer aan de Nachtopvang uitbesteden. Iedere twee weken is er een spreekuur van GGZ Friesland en de verslavingszorg. De Nachtopvang heeft plaats voor 35 mensen. Als het vriest, wordt het aantal bedden uitgebreid.

Crisisopvang Blijenhof, Zienn

Crisisopvang Blijenhof in Burgum biedt tijdelijk onderdak aan mensen die op straat (zijn) komen te staan of hun woonsituatie moesten verlaten. Blijenhof kan twintig volwassenen opvangen en heeft vijftien plaatsen voor gezinnen. De cliënten krijgen ondersteuning bij onder meer huishouden, financiën, sociale contacten en gezondheid. Iedereen krijgt een begeleidings- en een financieel plan dat erop is gericht mensen weer zelfstandig te laten functioneren. Indien nodig, volgt doorstroom naar een woon- of trainingsvoorziening. Ouders krijgen ondersteuning bij de opvoeding, maar blijven zelf verantwoordelijk voor hun kind. De opvang in de Blijenhof wordt gefinancierd met AWBZ- en MO-gelden (gemeentelijke doeluitkering). Daarnaast betalen cliënten een inkomensafhankelijke eigen bijdrage. Voor dat geld heeft men een onderkomen, alle maaltijden en begeleiding.

Crisisopvang Leeuwarden en Sneek, Limor

Crisisopvang van Limor in Leeuwarden en Sneek biedt een tijdelijk onderkomen aan mensen die door allerlei problemen niet langer thuis kunnen wonen of die door een noodsituatie geen onderdak hebben. De opvangcentra bieden een veilige en beschermende omgeving. Mensen kunnen eerst tot rust komen en daarna wordt samen met iedere cliënt bekeken wat er aan zijn of haar situatie veranderd moet en kan worden. De begeleiding is erop gericht de crisis op te lossen en mensen op weg

te helpen naar een passende vervolgsituatie. De algemene regel is: het verblijf is zo kort als mogelijk en zo lang als noodzakelijk. Aanvankelijk worden afspraken gemaakt voor een verblijf van twee weken, daarna wordt bekeken of het verblijf verlengd moet worden. In 2009 is de crisisopvang aan de Albert Schweitzerstraat in Leeuwarden verhuisd naar De Kei met in totaal vijftien kleinschalige appartementen met eigen woon/slaapkamer/keuken. Opname kan direct plaatsvinden, er wordt geen wachtlijst gehanteerd. Crisisopvang Gonggrijpstraat in Sneek is bestemd voor veelal gezinnen bij wie nog geen zicht is op een spoedige, structurele huisvesting. Crisisopvang Gonggrijpstraat geldt als tussenfase tussen crisisopvang en zelfstandig wonen en beschikt over twaalf eengezinswoningen. Er wordt een veilige en beschermende omgeving geboden waarbij de begeleiding zich richt op vervolghuisvesting en vervolghulpverlening. De cliënt wordt ondersteund in het handhaven of vergroten van de zelfredzaamheid op één of meerdere leefgebieden (bv. dagbesteding, financiën, sociale contacten etc.)

Huis voor Jongeren, Zienn

Het Huis voor Jongeren in Leeuwarden is een opvang- en trainingsvoorziening voor dak- en thuisloze jongeren die actief willen werken aan hun toekomst en terugkeer naar de maatschappij. De jongeren krijgen begeleiding bij de organisatie van een eigen huishouden, geldzaken, administratie, het opbouwen van een sociaal netwerk en naar passende dagbesteding (bijvoorbeeld werk of school). Elke bewoner heeft een eigen zit- en slaapkamer en deelt een douche en toilet met een medebewoner. Er is een gezamenlijke eetkamer en keuken aanwezig. Het Huis voor Jongeren biedt ook woonondersteuning aan jongeren die (weer) zelfstandig wonen. In het Huis kunnen twintig jongeren tussen de 15 en 25 jaar oud zonder dak of thuis terecht. Zij moeten te maken met meervoudige problematiek en te indiceren zijn voor de AWBZ; actief willen werken aan hun toekomst en hun terugkeer naar de maatschappij of (weer) zelfstandig gaan wonen en daar ambulante ondersteuning bij nodig hebben. Het Huis biedt jongeren een gestoffeerde en gemeubileerde kamer, maaltijden, koffie en thee, en ondersteuning.

Tweede Fase Huizen, Limor

Tweede Fase Huizen zijn volledig ingerichte woningen, bedoeld voor mensen uit de crisisopvang, die niet meer in de instelling hoeven te verblijven en wachten op huisvesting. De huizen moeten voorkomen dat mensen onnodig lang in de crisisopvang verblijven. De capaciteit is vijf woningen voor gemiddeld achttien personen.

1b) Maatschappelijke (nacht-)opvang: langdurend verblijf

De Zorgopvang, Zienn en Zorggroep Noorderbreedte

De Zorgopvang in Leeuwarden is een opvang- en woonvoorziening voor mensen zonder dak of thuis die verzorging en/of verpleging nodig hebben. Vaak gaat het om mensen die niet kunnen aarden in een regulier verzorgingshuis of verpleegtehuis. Iedere cliënt krijgt een zorgen begeleidingsplan met aandacht voor onderwerpen als bijvoorbeeld gezondheid, hygiëne, financiën, eenzaamheid, verslaving en dagbesteding. De Zorgopvang heeft plaats voor vijftig mensen met een AWBZ-indicatie.

Sociaal pension De Bel, Bonifatiusplein, Zienn

De Bel is een woonvoorziening in Leeuwarden voor dak- en thuisloze mensen met psychiatrische problemen. De Bel biedt hun een veilige woonomgeving waarin rust en structuur voorop staan. Zij krijgen begeleiding bij het dagelijks leven (huishouden, geldzaken, post), bij het opbouwen van een sociaal netwerk en bij een passende en relevante dagbesteding. Iedereen krijgt een begeleidingsplan.

Sociaal pension Noach, Leger des Heils

Sociaal pension Noach in Engwierum is bedoeld voor mensen die voor langere tijd niet zelfstandig kunnen wonen. Er is vooral aandacht voor vaardigheden op het gebied van wonen, omgang met medebewoners, daginvulling en dagstructuur. Het aantal uren begeleiding is vastgesteld in het CIZ-besluit (AWBZ-indicatie). In samenwerking met de afdeling Sociale Zaken van de gemeente zoekt de begeleider samen met de cliënt naar een passende vorm van Sociale Activering. De cliënten ondernemen ook samen allerlei activiteiten, zoals koken. Deze activiteiten zijn altijd vrijwillig. Op verzoek kan de begeleiding hen hierbij helpen. De cliënten betalen een eigen bijdrage voor het wonen. De begeleiding wordt gefinancierd vanuit de AWBZ. Het sociaal pension biedt plaats aan maximaal twaalf personen.

Sociaal pension Sneek, Zienn

Sociaal Pension Sneek is een voorziening waar 24 mensen tijdelijk of blijvend wonen. Het gaat om mensen met problemen in de woon- en leefsituatie zoals (dreigende) dak- en thuisloosheid. Het pension biedt ook winternoodopvang. In december 2006 hebben de eerste bewoners hun intrek in het pension genomen.

Sociaal pension Willemsstate, Zienn

Willemsstate in Leeuwarden is een woonvoorziening voor dak- en thuisloze mensen met ernstige psychiatrische problemen en een harddrugsverslaving. In Willemsstate hebben zij een woonomgeving die rust, veiligheid en bescherming biedt. Zij krijgen begeleiding bij de organisatie van het huishouden, geldzaken, administratie, dagindeling en sociale vraagstukken. Iedereen krijgt een begeleidingsplan. Er is sprake van 24-uursbegeleiding/-toezicht. GGZ Friesland en VNN zijn

nauw betrokken bij Willemsstate om cliënten de nodige en gewenste behandeling te bieden. Willemsstate biedt plaats aan zestien mensen. Iedereen heeft een eigen kamer met douche.

1c) Maatschappelijke (nacht-)opvang: begeleid wonen

Trainingsappartementen voor gezinnen in Burgum, Zienn

De gezinsappartementen zijn bedoeld voor gezinnen die tijdelijk onvoldoende in staat zijn een eigen huishouden draaiende te houden en te functioneren in de maatschappij. Zienn heeft voor dergelijke gezinnen zes trainingsappartementen in Burgum. Het gaat om een eigen huurappartement met keukenblok, woonkamer, badkamer en slaapkamers om zo zelfstandig mogelijk te leven. Aan de trainingsappartementen zijn twee begeleiders verbonden. Zij hebben kantoor in de naastgelegen crisisopvang Blijenhof en komen op afspraak meerdere keren per dag of week langs, waarmee sprake is van zorg op maat. Het hulpaanbod in de trainingsappartementen bestaat uit een gefaseerd trainings- en begeleidingsprogramma (individueel en groepsgericht) in financiële, sociale en praktische vaardigheden. Ook lichamelijke verzorging, opvoedingsondersteuning en het vinden van dagbesteding/vrijtijdsbesteding maken onderdeel uit van het trainingsprogramma. Gezinnen kunnen maximaal vier keer een kwartaal in de appartementen wonen. Daarna stromen ze uit naar bijvoorbeeld een eigen woning met misschien nog ambulante woonbegeleiding van Zienn of ondersteuning vanuit andere instanties.

Woonvoorziening De Kei (voorheen Bonifatiusplein), Limor

De woonvoorziening biedt een veilige woonomgeving aan mensen voor wie het moeilijk is om zelfstandig te wonen en die zich willen inzetten om aan hun eigen ontwikkeling te werken. De duur van het verblijf in een woonvoorziening is per persoon verschillend. De algemene regel is: het verblijf is zo kort als mogelijk en zo lang als noodzakelijk. Na verloop van tijd wordt bekeken of de cliënt weer helemaal zelfstandig kan wonen. Maar mensen kunnen ook onbeperkt blijven wonen in de woonvoorziening als dat voor hen het beste is.

2) Dagopvang en dagbesteding

Dagopvang Zuidergrachtswal, Zienn

De Dagopvang in Leeuwarden is een opvangvoorziening waar dak- en thuislozen die aan harddrugs verslaafd zijn, kunnen bijkomen van het leven op straat. Mensen kunnen er terecht voor gezelligheid, internet, koffie, soep of een broodje. Er is gelegenheid om te douchen en de kleren te laten wassen. De Dagopvang biedt een medisch spreekuur, hulpverlening van de verslavingszorg (straathoekwerk, postbusnummer)

en werk en dagbesteding (via SKREP). In de Dagopvang is een gebruikruimte gevestigd waar mensen veilig harddrugs kunnen gebruiken. Er gelden huisregels. Respect is regel nummer 1 en onder meer geweld en agressie zijn niet toegestaan. De Dagopvang biedt plaats aan vijftig personen.

Dagopvang De Tuinen, Leger des Heils

In Servicecentrum De Tuinen in Leeuwarden kunnen dak- en thuisloze mensen terecht voor een warme maaltijd, koffie en thee, soep, een warme douche, het wassen en drogen van kleding, een luisterend oor, aandacht en gezelligheid, en een postadres. Verschillende hulpverleningsinstanties komen in de dagopvang om hulp te verlenen. Bijvoorbeeld VNN, GGZ en de Sociale Dienst. Wekelijks is er een spreekuur van een huisarts.

3) Arbeid en werkprojecten

Arbeidstoeleiding VNN

VNN biedt individuele arbeidstoeleiding die erop is gericht dat cliënten weer deel kunnen uitmaken van de reguliere arbeidsmarkt. Cliënten met langdurige werkloosheid- en verslavingsproblematiek of zonder zinvolle daginvulling kunnen deelnemen aan een groepsmatig werkproject, Groepsproject Prokruid in Drachten. Het doel van dit project is maatschappelijke- en sociale activering en bestaat uit een combinatie van werken, leren en vorming. Deelnemers leren vaktechnische- en sociale basisvaardigheden. Groepsproject Prokruid biedt cliënten onder andere de mogelijkheid de eerste stappen te zetten naar scholing en werk. Cliënten leren onder begeleiding van werkbegeleiders samenwerken en zelfstandig werken, afspraken na te komen en ritme en structuur aan te brengen in hun leven.

Sociale activering, Skrep

Skrep biedt in Leeuwarden dak- en thuislozen en verslaafden een zinvolle dagbesteding door laagdrempelige activiteiten. Skrep voert deze dagbestedingactiviteiten uit voor de bezoekers van de twee dagopvanglocaties in Leeuwarden. De deelnemers verrichten allerlei maatschappelijk nuttige taken, onder meer: buitenwerk, binnenwerk, muziek en theater. Voor het werk krijgt men een vaste vergoeding. De belangrijkste doelstelling van het project is, dat de deelnemers een dagritme aanleren, leren samen te werken met anderen en vaardigheden herwinnen die nodig zijn om zich in een werksituatie staande te houden. Skrep is opgezet door REAX (arbeidsreïntegratie), Zienn (bij de opzet van Skrep nog "SMO De Terp"), het Leger des Heils en de gemeente Leeuwarden.

4) Hulpverlening

Verslavingszorg Noord Nederland (VNN)

Iedereen die in Fryslân, Drenthe of Groningen woont en vragen over of problemen met alcohol, drugs, medicijnen of gokken heeft, kan terecht bij Verslavingszorg Noord Nederland (VNN). De zorg van VNN richt zich op alle stadia van gebruik. Het omvat zowel voorlichting en preventie, reclassering, behandeling en begeleiding, sociale verslavingszorg als palliatieve zorg. Sociale verslavingszorg is gericht op ernstig en langdurig verslaafden. Het betreft veelal personen met complexe problematiek die zorg mijden en daardoor moeilijk te bereiken zijn. De zorg aan deze doelgroep wordt vormgegeven in samenwerking met partners zoals de GGz, de GGD, de maatschappelijke opvang en lokale overheden. Op het gebied van de sociale verslavingszorg biedt VNN onder meer algemene zorgbegeleiding, woonbegeleiding, inloopvoorzieningen en Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGz). Een ambulant OGGz-team legt actief contact met mensen die het moeilijk vinden om hulp te vragen.

5) Ambulant begeleid wonen

"10" voor Toekomst, Leger des Heils

Onder de projectnaam "10" voor Toekomst wordt intensieve ambulante woonbegeleiding geboden aan gezinnen met kinderen tot 18 jaar. Het gaat om gezinnen die tegelijkertijd met diverse problemen te maken hebben en die daardoor hun zelfstandigheid dreigen te verliezen. Het is een gezinsondersteunings- en begeleidingsprogramma en het kent een outreachende werkwijze: de hulp wordt actief aangeboden aan mensen in hun eigen leefsituatie. Het uitgangspunt is een integrale benadering waarbij diverse elementen van thuiszorg, jeugdhulpverlening en opvang zijn verweven. De naam "10" voor Toekomst verwijst naar tien aandachtsgebieden in de thuissituatie waarop de hulp zich richt, zoals opvoedingsondersteuning, huishoudelijke ondersteuning en hulp bij administratie en financieel beheer.

Ambulante woonbegeleiding Friesland, VNN

Ambulante Woonbegeleiding Friesland is een nieuwe, zich snel ontwikkelende afdeling met een aanbod, gericht op (jong)volwassenen met verslavingsproblematiek. Er wordt gewerkt vanuit de integrale benadering van de psychosociale rehabilitatie. De cliënten ondervinden veelal problemen op het gebied van financiën, huisvesting, opleiding, arbeid, (vrije-)tijdsbesteding, justitie, verslaving, familie en andere sociale relaties en hulpverlenende instanties. Doelen zijn het bevorderen van het dagelijks functioneren, het hervinden en behouden van ritme en structuur in het dagelijkse leven en het omgaan met maatschappelijke normen. Het werk wordt uitgevoerd zowel in de stad Leeuwarden als in de provincie Fryslân.

Grijs Genoegen, Leger des Heils

Grijs Genoegen werkt bij thuiswonende ouderen die in een sociaal isolement terecht zijn gekomen of dreigen te komen. De oorzaken van een isolement kunnen heel verschillend zijn, er is weinig contact meer met familie of vrienden. Financiële problemen, alcoholproblemen, angst, een gevoel van onveiligheid in de woonomgeving of verdriet door het verlies van een partner kunnen er toe leiden dat ouderen zich gaan afzonderen en in een sociaal isolement terechtkomen. De doelgroep van Grijs Genoegen kenmerkt zich door het feit dat men vaak meerdere en vaak complexe problemen heeft en dat men zorg mijdt.

Thuisbegeleiding, Limor

Thuisbegeleiding is begeleiding voor mensen met woonproblemen in hun eigen woonsituatie. Dat kunnen problemen zijn als: je huis op orde houden, uitkomen met je huishoudgeld, met instanties omgaan, enz. Thuisbegeleiding is erop gericht de woonproblemen de baas te worden, voordat de situatie uit de hand gaat lopen. Stapsgewijs krijgen mensen weer greep op zaken als huishouden, geld, sociale contacten, en kan men weer structuur in de dag aanbrengen. Thuisbegeleiding is er voor mensen die hun woon- en leefproblemen willen aanpakken, en die willen leren om zelfstandig te wonen. Het kan preventief worden ingezet (ter voorkoming van huisuitzetting) of als vorm van nazorg voor mensen die eerder in een woonvorm of opvangvoorziening verbleven. De begeleiding kan bestaan uit woonondersteuning (mensen uit de ergste problemen helpen), woonbegeleiding (mensen inzicht laten krijgen in wat zelfstandig wonen inhoudt) en woontraining (aanleren van nieuwe vaardigheden).

Woonondersteuning, Zienn

Woonondersteuning is begeleiding aan huis voor mensen die moeite hebben met zelfstandig wonen als gevolg van meervoudige problematiek (schulden, eenzaamheid, psychische problemen, verslaving, werkloosheid, enzovoort). Voor Woonondersteuning komen volwassenen vanaf 18 jaar en gezinnen in aanmerking die (alleen) met begeleiding/ondersteuning in staat zijn zelfstandig te wonen. Woonondersteuning kan huisuitzetting voorkomen en kan een steun in de rug zijn voor mensen die na verblijf in een woon- of opvangvoorziening weer zelfstandig gaan wonen. Voor sommige mensen is de woonondersteuning tijdelijk, terwijl anderen langere tijd begeleiding krijgen. De begeleiding kan bestaan uit: financiële begeleiding, steun bij de organisatie van het huishouden, stimuleren van contacten in de buurt, hulp bij het vinden van werk of het regelen van een zinvolle dagbesteding.

6) Ex-gedetineerden

Prison Gate Office, Leger des Heils

Mensen die uit de gevangenis vrijkomen en geen onderdak hebben, kunnen een beroep doen op Prison Gate Office. De doelgroep bestaat doorgaans uit kwetsbare mensen die problemen ondervinden op meerdere leefgebieden. De kans op recidive is onder deze groep groot. Medewerkers zoeken samen met de cliënt naar een oplossing die erop is gericht dat ex-gedetineerden kunnen voorzien in hun eerste levensbehoeften (voedsel, kleding en onderdak).

Veiligheidshuis Fryslân

Het Veiligheidshuis Fryslân houdt zich bezig met de persoonsgerichte aanpak van: Meerderjarige veelplegers; Jeugd; Huiselijk geweld; Criminele en overlastgevende Antillianen; Overlastgevende personen; Ex-gedetineerden (nazorg). De rode draad in de persoonsgerichte aanpak wordt gevormd door de casusoverleggen die wekelijks (jeugd en huiselijk geweld) dan wel maandelijks plaatsvinden (overig). Tijdens deze casusoverleggen wordt per verdachte/cliënt de meest gewenste aanpak besproken: een harde aanpak en/of een hulpverleningsaanbod. Het Veiligheidshuis Fryslân rekent de hele provincie Fryslân tot haar werkgebied. Het Veiligheidshuis Fryslân kent 15 vaste medewerkers, die in dienst zijn van het Openbaar Ministerie, Regiopolitie Fryslân, Raad voor de Kinderbescherming, de Reclasseringsorganisaties (Reclassering Nederland, Verslavingszorg Noord-Nederland en Leger des Heils) en de gemeente Leeuwarden. GGZ Friesland en Penitentiare Inrichting De Marwei hebben allebei een flexplek. Bureau Jeugdzorg Friesland, Halt Noord-Nederland en het Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld hebben geen werkplek in het Veiligheidshuis, maar nemen wel deel aan casusoverleggen. Het Veiligheidshuis Fryslân werkt reeds nauw samen met de sociale teams in Fryslân en onderzoekt momenteel de samenwerking met de Centra voor Jeugd en Gezin.

Bijlage 2: Woningvoorraad corporaties

In paragraaf 3.1 rapporteren we over aantallen huisuitzettingen. De onderstaande tabel geeft de betreffende woningcorporaties weer, hun woningvoorraad volgens een opgave van het Centraal Fonds Volkshuisvesting (CFV) en in welke gemeenten deze corporaties woningen verhuren.

Woningvoorraad van corporaties in de provincie Fryslân, in de periode 2006-2009

Corporatie	Aantal huurwoningen			
	2006	2007	2008	2009
Accolade Groep	16.625	16.170	16.061	16.034
De Bouwvereniging	2.440	2.412	2.316	2.459
Elkien*	-	-	-	17.669
Lyaemer Wonen	-	1.632	1.631	1.641
Nieuw Wonen Friesland*	nb	8.099	8.164	-
Thús Wonen	nb	3.930	3.823	3.835
Wonen Noordwest Friesland	4.160	4.174	4.155	4.127
Wonen Zuidwest Friesland	2.183	2.203	2.184	2.132
Woningcorporatie Welkom*	9.520	9.552	9.453	-
Woningstichting De Wieren	2.543	2.563	2.555	2.559
Woningst. Weststellingwerf	2.828	2.770	2.736	2.795
WoonFriesland	19.387	19.247	18.680	18.676
Woonstichting Actium	2.286	2.310	2.293	2.303

* Elkien is in juni 2009 ontstaan door fusie van de corporaties Nieuw Wonen Friesland en Woningcorporatie Welkom

nb = geen gegevens beschikbaar over huisuitzettingen

BASIS VOOR BELEID

BEZOEKADRES

Eendrachtskade ZZ 2
9726 CW Groningen

POSTADRES

Postbus 1125
9701 BC Groningen

T (050) 367 56 30

F (050) 367 56 33

E info@os.groningen.nl

I www.os-groningen.nl